Surgeon-Major
William Nash M.D.
Medl. Staff
from
Pheane —
June 2nd 1887

HAEN, Antonius de

ANTONII DE HAAN

S. C. A. Majestatis consiliarii et Archiatri, nec non Medicinae practicae, in alma ac antiquissima universitate Vindobonensi, Professoris primarii

DISSERTATIO MEDICA

SISTENS

EXAMEN TRITISSIMI PROVERBII

MEDICINA TURPIS DISCIPLINA.

EDITIO ALTERA.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud CORNELIUM DE PECKER,

MDCCLXIII.

EDITOR LECTORI

S.

Tanta est hodie Clarissimi Viri ANTONII DE HAAN fama, ut omnia, quae in lucem edit, opuscula avidissime recipiantur: eam ob causam Dissertationem ejus inauguralem, in qua Medicinam ab omni contemtu pulcherrime vindicat, & simul peritiam suam & eruditionem, quam tunc temporis jam consecutus erat, clarissime ostendit, iterum in lucem edere decrevi; quod omnibus Medicinae Fautoribus pergratum fore existimo. Vale! Lector, omnibusque Clarissimi Auctoris laboribus fruere tuo bono.

V I R O

C E L E B E R R I M O

HERMANNO BOERHAAVE,

A. L. M. PHIL. ET MED. DOCTORI,

SOCIET. REG. LOND. SOCIO,

REGIAE SCIENTIARUM ACAD.

MEMBRO HONORARIO,

MED. ET COLL. PRACT. PROFESSORI,

COLL. CHIR. PRAESIDI,

STUDIORUM MEORUM PROMOTORI SUMMO;

AD CINERES USQUE MIHI

COLENDO,

Hasce Studiorum meorum primitias in grati animi testimonium eâ, qua par est, reverentia inscribo.

Quæ summo in Te, VIR CELEBERRIME, splendore nitet eminetque mira Benevolentiæ vis, pavido meo animo hancce inspiravit audaciam, quâ me-

as studiorum primitias Tibi dicare & consecrare ausim. Fateor supremo, qua DEI dono polles, ingenio incultum hocce & informe scribendi genus non nisi displicere posse; at boni quid, ni fallor, quo minus displiceat, habet: quod tum omnibus Apollineæ Artis longe celeberrimis in hac Academia Antistitibus, tum præprimis Tibi, Medicinæ hac nostra ætate facile Principi, totum debeo; quam potissimum ob caussam ne hæc prima tenella mea Conamina asperneris oro precorque. Tibi namque hæcce ut consecrem omnia clamant. Si Parentis loco Te, ut mereris, ut teste DEO & pollicitus sum olim, & brevi iterum polliciturus sum, colo; en statim benevolus occurrit Parentis animus, quo munusculi id, quod puero benignus dederat, lætus ab eodem recipiat. Si Te in Arte medendi longe sapientissimum, & ubivis Terrarum famigeratissimum veneror, en ipsum quantumvis vastissimum Mare haud renuit emissas olim a se, inque sese demum, ceu primam Scaturiginem, refluentes undas. Quin ne SUMMO quidem NUMINI de sui Ipsius donis Litantium grati displicent nisus: qua divina Mentis vi quum & Te beârit, audacior confido fore ut, quæ Te Duce, Te Auspice, Teque Præceptore didici, collegi, composui, haudquaquam sis aspernatu-

rus.

rus. Quod pro tam insigni Benevolentia Tibi debeo, solvendo ero nunquam: solvere tamen, quoad potero, conabor gratissimo, quo Te veneror, æternumque venerabor, animo. Vale! Medicorum Decus atque Ornamentum præcipuum, Teque in humanarum Calamitatum solamen Nestoreos incolumem per annos T. O. M. DEUS conservet, etiam atque etiam voveo,

Tibi perpetuo devinctus

ANTONIUS DE HAAN,

AUTOR.

P R O OE M I U M.

A quinque ab hinc annis, quibus mentem Medicis Studiis applicui, tot Scommata in Medicinam, ut in Artem incertam plane, ac plerumque ridiculam audivi, legique, ut multoties animum desponderem, atque sæpius, antequam Rem penitius introspexeram, mei me propositi tæderet, illudque relinqueremne an prosequerer, redderet ancipitem.

Neque enim infima de Plebe Viri, aut aniculæ Medicis plerumque, ut ipsæ ferunt, sapientiores hæc Scommata proferebant; sed ejusmodi homines, quos ob ingenii acumen, animumque cum Literarum, tum aliarum excellentium Artium & Disciplinarum studiis excultissimum, summa cum animi Veneratione prosequor.

Verum prima Medicinæ transigenti Tyrocinia sensim nonnullarum, ob quas vituperabatur, Causarum vis debilior, veroque absimilior visa, Calcar addidit, numne omnes solidis carerent fundamentis ut probè examinarem.

Quare & in toto studiorum decursu nunquam non intentissimus, ubi vel Clarissimorum in hac Academia Medicinæ Procerum Instructionibus assiduus interfui, vel optimorum Autorum

torum

torum monumenta sedulus pervolvi, an scrupuli hi animo eximi meo possent; magis intellexi magisque, omnes hasce objectiones nullius faciendas esse: utpote vel ridiculas, vel veritate carentes, vel respicientes tantummodo malos medicos, aut semidoctos quosvis Magistellos, qui præclaram, quam vix intelligunt, artem in humanam pernitiem profitentur.

Quæ cum animo revolverem sæpius, chartisque, ne labili memoriâ exciderent, quotidie mandarem, pepererunt tandem hancce Materiem: quam Academiam relicturus, ejusque præclaris, pro tenuitate mea satisfacturus Legibus, Themati inaugurali conflando dedicandam duxi.

Quo quidem à proposito nonnulla me aliquantulum deterruerunt; me, inquam, juvenem; Virium tenuitatis probe gnarum, maturiorisque, quod ad hocce opus conficiundum requirebatur, judicii.

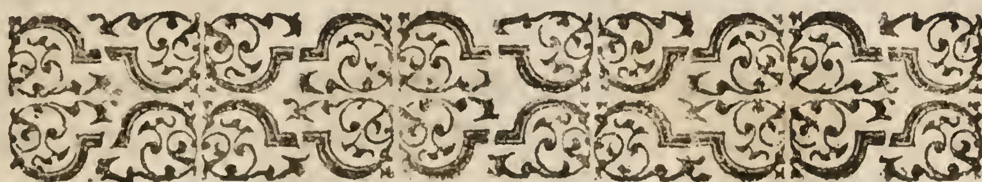
Tamen quum scirem ab iis qui Medico condecorabuntur honore tantum modo eorum quæ in Academiis didicerunt, non eorum quæ ipsi experti aut commentati sunt, specimen peti: quuinque præterea animus esset ejusmodi Thema componere quod tenues meos in medicina Profectus non tantum testaretur Clarissimis, quos

frequentavi, Professoribus, sed & aliis claris Viris tam Consanguineitatis, quam Dulcis Amicitiæ mihi copulâ nexis, vel ob gratam in me benevolentiam maxime colendis, ad prius, a quo discesseram, propositum redii.

Namque primò fere nihil me scripturum præsciebam, nisi quod summi, & ad cineres usque colendi mihi viri, in hac Academia medicæ Facultatis Lumina, omni modo meo inculcare animo conati erant; vel quod ex præstantissimis ab ipsis conscriptis commendatisve voluminibus hauseram: secundò materiem fore quæ viris alio, vel & nobiliori studiorum genere occupatis magis arrideret, facile crediderim.

Verum nimiam materierum molem intra tam arctas congessisse pagellas Multis videbor, videborque merito: sed sciant hi materei seorsim singulæ pro dignitate tractandæ nec tempus nunc esse, nec in Thesibus propositum; unius vero productam Pertractationem ei, quem mihi proposueram, scopo minus satisfacturam videri.

DIS-

DISSERTATIO MEDICA.

SISTENS

EXAMEN TRITISSIMI PROVERBII

MEDICINA TURPIS DISCIPLINA.

Rationes, ob quas turpis Di ciplina Medicina audit pluribus, hæ potissimum sunt.

I. Magnam esse sententiarum in theoretica humani Corporis contemplatione discrepantiam; tum Antiquos inter Recentioresque, tum & inter ipsos recentiores coævos.

II. Ipsam vero Praxin continuæ sententiarum & curandi Methodorum mutationi turpiter subjacere.

III. Situm Dispositionemque partium intra Cor-

 pus

pus latentium, imo vel ipsum externum corporis habitum, nonnunquam ita imponere Medicis, ut in Diagnosi & Prognosi alucinentur quam turpissimè.

IV. Medicos ipsos suam curtam prodere supellectilem dum, quotquot probi inter eos existunt, ingenuè fateantur complures se morbos sanare non posse, imo plures morbos, eorumve causas, se ignorare.

V. Homines plures visos absque Medicorum ope curatos.

VI. Sanatos homines adhibitis quidem Medicis, sed eisdem vel ab Aegro, vel a Pharmacopæo, deceptis.

VII. Alios sanitati redditos rerum usu earumdem, quas audacissimo præsagio pessima quæque effecturas Medici prædixerant.

VIII. Teterrimis e morbis convaluisse homines, curantibus ejusmodi Medicis, quos famosi alii artis Proceres tanquam pessimos, utpote vel fortiore, vel segniore, quam oportet, Methodo, uti solitos, traduxerant.

§. I.

Magnam esse sententiarum in Physiologica humani corporis contemplatione discrepantiam; tum Antiquos inter Recentioresque, tum & inter ipsos Recentiores coævos.

Fateor lubens veram esse totam hancce propositionem; Causamque tantæ discrepantiæ variam agnosco.

Descriptiones anatomicæ partium corpus humanum

num constituentium earundemque usûs variant incredibiliter, prout Lumen majus per diversas sæculorum series Rebus affulsit; atque etiam prout indefatigata Mortalium Industria Naturam experimentis lacessivit, & ad admittendos homines in abdita, in quibus sublitescebat, penetralia coëgit.

Ut enim artes omnes incultum prius & informe Chaos, deinde per gradus, post multiplex observationum Genus ad formam Artis ductae atque magis excultae magisque ad aliqualem, qua nunc gaudent, perfectionem adductae sunt; ita & huic Medicinae parti evenit. Anatomicum quoddam Corpus rude certe atque inconditum prisca habebat Ætas, quod suppeditaverant 1. Extispicia Sacerdotum singulari quodam ritu Animalia viva eorumque partes tractantium; ac Numini summo apud veros Dei Cultores, denso verò Deorum fictitiorum Dearumque agmini apud Idololatras gentes offerentium. 2. Cadaverum Balsamo condiendorum mos, maxime ille, quo viscera eximebant singula ac Balsamis Aromatibusque contra putredinem muniebant. *Herodot. Lib.* 11. *Euterp.* hoc fusè describit. 3. Vulneratorum Hominum Inspectio Pertractatio, & Curatio. 4. Laniena ipsa partes animalium eximens, repurgans, in quibus Mortales, qui vulneratos Vivos, vel & Balsamis condiri Mortuos viderant, multa consimilia repperêre. 5. Incisio vivorum animalium in philosophicos usus, medicosque: ut *Democritus* fecisse legitur in Epist. *Hipp. ad Damag.* 6. Examen ipsorum Cadaverum hominum certis morbis defunctorum, ut *Hippocratem* fecisse ex multis operum suorum Locis

cis indubitatò constat: & ut teste *Eusebio Cæsariensi Episcopo* antiquissimus scriptor *Manetho* tradit *Athosten* Ægyptiorum Regem ipsum per sese lustrasse Cadavera, morborum scilicet ut rimaretur Causas.

Alia, sed pauca, subsequentes addidere Ætates; ita ut post *Galeni* tempora vix pauca reperias, quae prius, saltem ex parte, nota non fuerunt.

Saeculo tandem XVI nova Lux affulsit *Carpi*, *Mundini*, *Vesalii*, ac maxime *Eustachii* industriâ, nec non sedulitate multorum in Patavina schola Anatomicorum.

Demum prioris saeculi anno 8 post 20 Harvaeana Lux orbem fere totum passu quam celerrimo illustravit, quando sanguinis humorumque per Corpus Circulum Immortalis *Harvæus* in Anglia ad formam doctrinae perduxit: cujus Circuli rudia quaedam Lineamenta visa *Nemesio* Episcopo, Saeculo IV; *Paulo Sarpi*, vulgo dicto & eruditis noto Nomine *Fra-paolo*, Veneto, theologo, Saeculo XVI; *Michaeli Serveto*, vivis Genevae combusto flammis; *Andrææ Cæsalpino*, Italo acutissimo *Lib. V. quæst*, *peripatet*; *Realdo Columbo* in Patavina schola Professori. Verum de omnibus his merito dici potest id, quod *G. Baglivius* Professor Romanus *Prax. med. cap.* XII §. 1. loquens de *Cæsalpino* eleganter pronuntiat. „ Quoniam sola, inquit, mentis acie ad præclarum hoc pervenit institutum, nec . . . experimenta adhibuit, nihil mirum quod & operis argumentum reliquerit imperfectum. . . . . „ Quod animadvertens *Harvæus*, non solum „ rationem, sed experientiam ipsam hac de re

con-

„ confulere voluit: idcirco tamdiu Naturam experimentis vexavit, tandiuque fectionibus Anatomicis laceffivit, donec tandem ad veritatem fatendam coëgerit.

His praeclaris inventis demum acceffit quidquid *Malpighii*, *Zwammerdammii*, *Leeuwenhoekii*, *Ruyfchii*, *Morgagni*, *Sanctorini*, ac præ primis venerandi Praeceptoris mei Cl. *Albini*, (cujus Lucubrationes eruditiffimas Medicus orbis brevi obftupebit) indefatigata induftria ad Anatomen fubtiliorem excolendam, contulit.

Quæ cum ita fint, injuria hinc quifpiam hancce Medicinæ partem vituperet: fi quidem eo pluris artes alias disciplinasque facimus, quo major ipfis perfectio accefferit. Egregia Ars Nautica plurimi femper æftimatur, utilisque cum maximè: quam & induftria & audacia humana in faciundis periculis, ex nullâ fere, eò promovit usque, ut quum primò indomitum mare Mortales horrerent, dein illud auderent tranfire juxta litora lambendo, nunc pleno gurgiti fefe committentes, *fævum mutandis mercibus æquor arant*.

Secundam Caufam hujus discrepantiæ fententiarum circa Theoriam Medicam, eam reor, quod homines antiquis, quibus imbuti funt, opinionibus haud ita facile renuntiare folent. Neque etiam fapientis eft fuam fententiam, auditâ novâ, ilico mutare: alioqui unus homo breviffimo vitæ caducæ fpatio decies forte deberet mutari fententiâ. Semper enim fictricis Ludibria mentis Incautis inponerent, dum nova rerum facies plerumque arrideat. Ita novi quid, minus licet bonum, fuos ubique fautores invenit. Viget Incolumis nova fententia, donec fumma ingenii acu-

acuties plausibilius aliud subtiliusque excogitet; cui denuo plerique assentiuntur. Videatur *Gassendus de Epicurea Philosophia*, Latinissimus *Celsus*, & *Barchusius de variis Medicorum sectis & Placitis*; quibus patet ejusmodi figmenta Ingenii ad tempus in honore esse, verum ab aliis subtiliora proferentibus explodi; hæc iterum ab aliis refutari, & sic porro in infinitum. Hinc pulcrè *Lucilius* apud *Ciceronem Lib.* II. *de Nat. Deorum* „ „ Etenim, inquit, videmus cæteras opiniones fic- „ tas, atque vanas, diuturnitate extabuisse . . . „ Opinionum enim commenta delet dies, Natu- „ ræ judicia confirmat. „ Verum ab alia parte quum sapientem virum deceat docilem semper animum gerere, ut ad nova sæpiusque confirmata experimenta latitanti olim, nunc prodire coactæ, veritati reluctari non videatur; dedecebit summopere antiquae opinoni mordicus inhærere.

Hujus rei exemplo esto mox recensita Harvæana Doctrina. Adversarios sibi complures consciverat ingens *Harvæus*, qui rei novitate perculsi eam fere instar Hæreseos condemnabant. Quales in Anglia *Primerosius*, *Riolanus* in Galliis, &c. Verum *Harvæus* suos Adversarios (ut contra plerumque fieri consuevit) contumeliosè excipere non solitus, sed ratione atque experimentis iisdem respondere conatus, fermè omnes ante mortem sibi devictos vidit. Sic unus tardius, citius alius demonstratam veritatem amplectitur; obnitentibus plerumque nonnullis, quos utpote ratione convinci impotes, sibi linqui expedit: donec tandem vel latratu fatigati sponte obmutescant.

Sed & 3. Causa subest hujus in sentiendo diversitatis, petita ex præcipiti & quasi volante Mor-

Mortalium ingenio, quo fit ut debitam rebus examinandis sedulitatem negent. Memor siquidem homo quod sit *Divinæ particula auræ* speculationibus, & ludicris Phantasiæ figmentis exspatiari & vagari amat, hincque subtilitate ratiocinantis ingenii supplere conatur, quod alii sola indefessa indagine, & lenta patientia expiscari potuerunt. Omnium fere absurdissimarum opinionum in quavis scientia vel arte hæc origo, hic fons est. Hinc & in Physiologia Medica prodiere tam absurdæ explicationes circa Chylopoiesin, Hæmatopoiesin, Pneumatopoiesin; ut dies deficeret omnia ex ordine narrare volentem. Quum interea qui castiore ingenio praediti sunt priorum periculis admoniti, in solos rerum Eventus intueantur, sola experimenta consulant, patientiâ observandi ætatem absumant; atque sic tandem mira & stupenda simplicitate veritatem abstrusam extricent inveniantque. E re foret simplicitatis hujus in memoratis modo functionibus explicandis subnexuisse exempla; verum quum angustos thesios Limites exsilirent.

§. II.

Ipsam praxin jugi sententiarum & curandi Methodorum mutationi turpiter subjacere.

Propositionem hanc, licet aliquanto ignominiosius prolatam, veram sæpe fuisse cogor fateri; strenuam interim navaturus operam qua præclaram artem Medicam ab iniqua Labe, quam vi con-

conclusionis ex hac propositione, eidem conantur inurere, vindicem.

Itaque Praxeos exercendæ Methodum ab initio Medicinæ notæ haud ita fuisse, quam quidem Eam subsequentibus deinceps ævis, aut hodie exercent, facilis dabo.

I. Quia Medicinam in Artis, quam tandem accepit, formam condere mortales, nisi multiplici multorum annorum observatione, nequiverunt.

II. Quia Praxi Medicæ contigit quod quibusdam aliis scientiis, artibus, disciplinisque; ut homines non ex solis ratiocinati sint experimentis, sed vi ficti de ludicra Phantasia Systematis, phænomena in morbis apparentia explicuerint, contorserintque mirificè; Unde variis juxta varia Systemata morborum Curationes adortis; non nisi ingentes & miseris mortalibus fatales errores committi potuere; artis tamen absque ullo unquam opprobrio.

Itaque dico eos qui Medicinam Artis in formam cuderunt, mero tantum casu, & simplici eruditos esse Observatione eventûs. Morbi enim semper fuere quandiu ea, qua nos, Lege vixêre Mortales. Est namque Morbus status ille in quo Homo actiones vitales naturales & animales, omnes, vel aliquas, fere exercere nequit, aut saltem easdem non nisi cum molestia, dolore, vel cita defatigatione exercet. Hunc statum obtinuisse à condito primum orbe, quandiu iisdem Legibus, quibus Nos, obnoxii hæserunt Homines, vel hinc apparet, I. quod illis Nobiscum communes fuere aëris, qui hominibus inevitabilis, ac semper necessarius est, injuriæ & vicissitudines: utpote qui alius sit in hoc, quam in il-

lo

lo, ut vocant, Climate; alius hyeme, quam æſtate; alius vere, quam autumno; alius interdiu, ab eo qui de nocte; alius uno die, alius alio; alius eodem die, ab eo qui paulo ante regiones perflabat; alius tempore calido, frigido tempore alius; in humida tempeſtate alius, ab eo qui in ſiccâ; Varius præterea, prout ſupra paludes, lacus, flumina, maria, montes, prata, aut varia alia Corpora ad certam regionem deferatur; varius denique prout a Meteoris immutetur 2. Communis nobiſcum iisdem Alimentorum Natura fuit, quorum nonnulla facile, difficile alia, in noſtram permutentur Naturam. 3. Obnoxii fuere Corporum irruentium vi; ſive illa corpora in ipſos inſilirent, ſive in eadem ipſi illiderent. Ut bene *Cicero* hinc cauſam ægritudinum deducit *Lib.* III. *de Nat. Deor.* „ Quum omne, inquit, animal „ patibilem Naturam habeat, nullum eſt eorum „ quod effugiat accipiendi aliquid extrinſecus, id „ eſt, quaſi ferendi & patiendi neceſſitatem. „ 4. Easdem, quas Nos, edidere Vitæ actiones, quæ certe ab Homine ſano diu exerceri conſtanterque nequeunt, abſque novo alimento, quin morbi nascantur. 5. Denique fabrica ipſa humanae compagis ſe ipſam per ſeſe deſtruens, ni idoneô reficiatur fulciaturque nutrimento, morbos ipſis quandoque inevitabiles procreaverit neceſſe eſt.

Quibus quidem morbis, quicunque demum erant, abigendis primò impulſus quidam aderat automaticus, ſeu motus a ſola hominis fabrica pendens, veluti movet ſe Horologium ex vi ſuæ fabricæ atque ſtructuræ. Hujus motus impulſu homo, vel animal quodcunque ægritudine

gemens, ad auxilia sibi ignota confugit, sine Mentis præscia voluntate. Quemadmodum homo inscius omnino Arsenicum sumens, statim nauseas sensit, Vomitumque, ut Venenum expellatur; Mente licet haud conscia, nec determinante, vel aliquando invita. Ut etiam susceptum aliquod intra Corpus venenum Corpus ipsum conatur excitatis sudoribus a sese abigere, Mente nihil eo determinante, imo ne conscia quidem. Ut qui arenulam intra oculum gerens vi quasi spasmodica palpebras ad oculi bulbum apprimit affricatque, quo fit ut Glandula *innominata Galeni* eâdem actione pressa lacrymas producat copiosas, quæ arenulam abstergeant. Ut homini vulnerato fit statim inflammatio, dein suppuratio, quæ facit pus; quo, ceu optimo Balsamo, Vulnus percuretur. Hæc & sexcenta ejusmodi alia Homines multa in morbis proficua docuerunt: Venena scilicet esse, quorum expulsio fiat Vomitum aut suscitando, aut suscitatum expediundo; alia Venena intra Corpus recepta excitatis expelli promotisque Sudoribus; arenulas Quisquiliasve oculo illapsas, si natura productis Lacrymis aut premendo oculum non sufficiat, aut si corpuscula hæc nimium intra palpebras bulbumque oculi infixa sint, injectu aquæ tepidæ abstergere; Vulnera, ut curentur, ad bonam suppurationem adducere. Modum itaque impulsus hujus ipsa hominum non assequitur intelligentia, reperitque tantummodo ejus Causam in Adorandi Creatoris solo instituto, qui corpus omnium animalium hisce instructum dotibus voluit.

2. Huc facit Dos quædam Menti innata, ut ad molestiam doloremve corporis, animique ango-

gorem, homo ſibi quærat & applicet remedia, in quorum delectu vagum tantum experimentum, vel & ſpontaneum conſulit appetitum. Sic v. c. in ſiti febrili videas hominem aquam, aquoſa, acidula, quibus Medicina meliora non novit, avidiſſime appetere; quod certe Mentis huic adſcribendum Doti: ſiquidem ægro ſitis habente Cauſam, & Potum non appetente, Mentem laborare in confeſſo eſt. Hæc Dos infantis acido laborantis impulit Mentem, cretam ut avidè arenulasque devoret, quæ uſum abſorbentium poſthac docuere Mortales acido laborantes. Quin & ipſis Brutis invenitur innata Facultas ſimilis ei, quam in Homine Mentis dotem appellamus. Sic pulcre *Cotta* apud *Ciceronem Lib.* 3. *de Nat. Deor.* „ Nullum poteſt, inquit, „ eſſe animal, in quo non appetitio ſit, & de„ clinatio naturalis: appetuntur autem quæ ſe„ cundum Naturam ſunt, declinantur contraria: „ & omne animal appetit quædam, & fugit a „ quibusdam; quod autem refugit, id contra Na„ turam eſt. „ Cauſamque hujus Rei dixerat *Li„ bro* 2. eſſe in Bellua quiddam ſimile Mentis, „ unde oriantur Rerum appetitus. Et paullo poſt: „ Dedit eadem Natura Belluis & ſenſum & ap„ petitum; ut altero conatum haberent ad natu„ rales paſtus capeſſendos, altero peſtifera ſecer„ nerent a ſalutaribus. „ Sic vulnerati quondam Noſtrates quibusdam venenatis Indorum telis, plerique omnes moriebantur, aut ſaltem absque Curatione novum morbum producente, non curabantur. Merô viderunt caſu animal parvum Leonem referens, hujuſcemodi telis vulneratum ſibi herbam ibidem *Mungos* dictam quærens, e-

jusque usu curans venenum: quod advertentes Homines & sibi eandem applicuere, curatique sunt. Ita Bruta hac dote instructa docuerunt homines plura adminicula sanitatis restituendæ. *Prosper Alpinus* in præclaro suo opere *de præsag. vita & morte ægrot. Lib.* 7. *c.* 2. „ Hoc remedii genus, inquit, (de M. S. sermonem habens), Medici, nedum Naturæ imitatione invenerunt, sed quibusdam etiam animalium exemplis perdocti, præsertimque Hippopotami, equi marini, ut *Plinius* est autor, qui ingluvie obesus, crus in arundinis stipitem acutissimum adigens, Venam quandam vulnerando, copiosius sanguinem effundit, atque ita fuerit ipsius corporis plethoram tollere solitus. Vide & *Dapperum Hist. ægypt. pag.* 147. Eodem *Plinio* autore, ut et *Cicerone Lib.* 2. *de nat. D.* Canis voracissimum animal, ubi nimium ingurgitaverit sese, Vomitum provocat; hincque ajunt edoctos homines, ut vomitu, (si sponte non fiat) coactô, infarctum deplerent Ventriculum. Avis *Ibis* dicta rostro suo oblongo injecta in anum aqua tepida, obstipatam resolvit alvum; sicque usum Clysmatum docuit. Vide ex *Plinio*, *Plutarcho*, *Æliano*, hoc apud *Dapperum* descriptum in *Hist. ægyp. pag.* 143. *Acta societatis Britannicæ* historiam tradunt Caniculæ; quæ quotiescunque ab Hera demissa erat, ad certum Parietis locum sibi legebat *Parietariam* herbam. Hoc visum quam sæpissime. Mortui animalis aperta Vesica exhibuit Calculos ibidem complures. Norunt porro Medici Calculosis hanc herbam multum prodesse, ubi viæ emolliendæ pro Calculi in Vesicam transmissu.

Hæc

Hæc certe & plura consimilia primævos homines plurimarum indicabant ægritudinum solatia: quo quidem sensu Medicina semper dici potest inter homines obtinuisse.

Verum quod Artis sensim formam acceperit proprie effecerunt sequentia adminicula.

1. Casus fortuitus seu Eventus physicus per sensus observatus, cujus nulla antea Cogitatio fuerat. Ut v. g. quando impulsu automatico animal quærit anxiè quo demum modo situve dolorem queat levare, ac tandem forte ex mille modis unum invenit, qui sublevet, soleturque. Hoc in Asthmaticis, in Peripneumonicis, in Pleuriticis, &c. evidenter cernas. Ita Casus fortuitus multiplex docuit plurima à juvamine vel nocumento, quod sani ægrive ab aliqua re adhibita vel omissa perceperant. Ut pulcre *Hippocrates Libro de Prisca Medicina* hanc artem imis suis de fundamentis eruens ex monumentis, quæ conservabat, antiquissimis, tradit Eam ortam cum primis ex eo quod cerneretur primo ægrotis obesse sanorum Diæta. Hoc observatum pluries tandem occasionem dedisse, ut homines cogitarent & minore copiâ & dilutiore forma alendos ægrotantes. Sed neque vel hinc artem nascituram fuisse, si alimenta & copiâ minora & dilutiore formâ sanis æque atque ægris convenissent. Verum vidisse sanorum corpora iisdem cum debiliora fieri, tum ad perferendos labores ineptiora. Hinc necessitatem quasdam cudendi regulas in ægrotantium commoda & exortam esse, & exoriri necessario debuisse.

Juvit 2. Naturalis instinctus, qui ex impulsu automatico, & ex dote Menti increta nascebatur,

tur, ut paulo ante patuit. Videmus quomodo plurima hinc eruditi mortales ex iisdem rude quoddam Corpus Observationum condere potuerunt.

3. Accessit haud prævisus eventus; quando nempe prioribus duobus instructi homines tentabant, an forte ab alia quapiam re adhibita aut neglecta idem sequeretur. Sic *Cicero Lib. sup. Laud.* „ Multa, scribit, ex Belluarum Corporibus reme„ dia morbis & vulneribus eligimus; sicut ex „ quibusdam stirpibus & herbis: Quarum utili„ tates longinqui temporis usu, & periclitatione „ percepimus. „ Sed hac periclitatione saepe contrarium sortiebantur effectum, minimeque praevisum. V. C. Viderant hominem febri ita aestuantem, ut jam jam combustum iri sese clamitet, aquam potusque aquosos acidulos, frigidum aërem, tantopere appetere, ut cum Lysimacho aquae potum pro toto redimere Regno, quam siti amplius exarescere, mallet. Viderant & revera hujuscemodi levari nonnunquam homines. Pronum fuit ex hisce cogitare, numne æstus intolerabilis melius sedaretur si gelidae aquae, aërisque frigidissimi quam plurimus concederetur usus? experiuntur. Bibit æger summa cum animi voluptate, ita ut sapientissimus Regum in *prov. cap,* 25. ℣ 13. hac comparatione utatur: „ „ sicut frigus nivis in die Messis, ita Legatus fi„ delis ei, qui misit eum: animam enim Do„ mini sui refocillat, (seu requiescere facit) sed momentanea voluptas in ægrotantibus exaestuantibus citam sæpe mortem accelerat. Quibus pluries observatis didicerunt tandem homines, aquam tepidam aut frigidiusculam prodesse febricitantium

æ-

æſtui, gelidam nocere quammaxime, præſertim ubi affatim hauritur. Idem de aëre judicium tulere, ubi æſtuans homo gelido in aëre quieſcens pleuritidem ſibi concitaviſſe ſæpius viſus.

Hinc ſexcenta talia viſa hominibus, atque pluribus in caſibus veriſſima obſervata, memoriae mandata fuere, eâque ne exciderent ſcripturae genere, tunc temporis uſitato, deſcripta. Porro hæ deſcriptiones non ſolis privatorum hominum, quò lucrum inde captarent, uſibus, ſed publicè in Templis cuncto patebant populo. Hic celebratus apud Ægyptios mos, atque apud Grajos. Videndi hac ſuper re *Pauſanias* & *Strabo*. Quin & apud Veteres Romanos id moris fuiſſe pluribus *Cicero* teſtatur in locis, & confirmat *Val. Max. Lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 6. „ Febrim, in„ quit, ad minus nocendum, templis colebant... „ In eaque remedia, quae corporibus ægrorum „ adnexa fuerant, deferebantur. Haec ad huma„ nae mentis aeſtus leniendos cum aliqua uſus „ ratione excogitata &c.

Quod ſi Deſcriptiones templorum affixae Columnis non ſufficerent, ægri in triviis exponebantur & foris; ut ſi praetereuntium quiſquam, quod in ejuſmodi caſu profuerat aliquando, noverat, benignus indicaret. Cernimus facile ex omnibus his Empiricam naſci Medicinam debuiſſe, quæ ſoli tantum praeterito præſentique cognoſcendo apta erat. Verum, quia morbos pleroſque empiricè curare impoſſibile, ſenſim natum eſt caſtiſſimum ex comparatione obſervatorum cum præſentibus & futuris, quam *Analogiam* vocant, Ratiocinium.

Ponatur namque homo apoplecticus prima vi-

ce primaevis apparuisse mortalibus. Hunc profectò bene profundeque dormientem rati sunt. Eo verò post completum somnum non surgente, interpellato licet saepius, tacto, punctoque, ac tandem moriente, talem somnum in morborum lethiferorum retulêre catalogum. Videntes deinde alium hominem eodem modo se habentem, certe ne, ut alter ille, moreretur timuerint necesse est. Verum huic homini copiosus effluit de naribus, aut aliunde, Cruor: postquam sensim ad se redit, curaturque. Notant hoc homines, ac sciunt jam unum apoplexiae genus, quod si larga haemorrhagia fiat, mutatur in sanitatem; ni fiat, occidit. Edocti deinceps ab animalibus sanguinis missionem, imitatique Naturam præeuntem, secarunt Apoplectico, cui sponte sanguis non effluxit, Venam: homo convalescit. Gavisi mortales, ac successu turgidi, mox alii apoplectico venam secant, sectus venam apoplecticus moritur. Quid inde? cernunt ilico quosdam apoplecticos M. S. curari, alios curari minime. Ergo saltem duplicem esse, quæ apoplexiam gignat, Caussam; duplicemque proinde, qua curetur, methodum. Hinc ad analogiam, & ad Causarum investigationem vel inviti trahebantur.

Quæ omnia eo majori artis incremento inservierunt; quando autoritate publica viri designati, qui morbis vel omnibus, vel tantum certis quibusdam invigilarent. Ut apud *Ægyptios* factum Historici tradunt. Qui iidem viri filios quam artem ipsi callebant, erudire jussi. Ac maxime increvit Ars auctis in dies accuratissimis morbi, ejusque remedii, annotationibus: quam quidem ob rem Templa *Epidauri*, *Coæ*, &c. celebratissima.

Un-

Unde ortum cum primis, ut Sacerdotes Medicinæ professionem sibi plurimum vindicarint, utpote qui Templa assiduè frequentantes inscriptiones facili marte memoriæ mandarent. Sanatosque pronuntiarunt ope ejus, cui Fanum id sacrum dicatumque, Dei. Quos Vulgus dein, ut Dei responsuros nomine consuluit, Numen invocans, & pro impetrata sanitate eidem Vota persolvens. Vide *Mercurial de art. gymn. Lib.* 1. *c.* 1. Unde & *Tibullus Lib.* 1. *ecl.* 3.

„ Nunc, Dea, nunc succurre mihi, nam posse mederi,
„ Picta docet Templis multa tabella tuis.

Quibus deinde accesserunt quæcunque ad anatomicam scientiam condendam originem dedisse incrementumque, ac maximè morborum explicandis Causis profuisse pag. 11. demonstrata sunt.

His demum omnibus nata fuit doctrina Medica, genuina profecto ac vere mascula, videlicet ex ipsius Naturæ hausta & confirmata penu.

Talem Observationum thesaurum nactus *Hippocrates* immortale suum potuit componere Opus. Ait enim suorum se scripta majorum, qui medica scientia inclaruerant, nactum. Ita ut Vigesimum Medicum in sua familia se numeret. Quantus observationum thesaurus! Quantane fides adhibenda curatissimis hisce adnotationibus, quas collegerant Viri in salutem humanam unicè intenti, ab omni fallaci ratiocinandi genere quam remotissimi, solam Naturam contemplati, in seram usque ætatem observando occupati, graves, severi, qui nonagenario, centenario majores no-

tata a prima juventute cum iis quæ ſenes obſervabant, contulerunt; collata adnotarunt; ut in ſeros usque Nepotes caſtiſſima doctrina, ſeu per traducem, propagaretur! Sed neque his modo contentus Magnus ille Medicinæ Parens iter inſtituerat *Cnidum*, ubi teſte *Sorano* inſignis Obſervationum Bibliotheca conſervabatur; quam ſcrutatus eſt quam diligentiſſime. *Coæ* quoque, ubi natus educatusque fuit, ex Templo ob collectiones obſervationum famigeratiſſimo ditiſſimam penum nactus eſt.

Hinc *Lib. de Diæt. in acut.* initio laudat eos qui *Cnidias* dictas ſententias conſcripſerant; opus quippe eſſe ab omni fallaci ratiocinio remotum, ex ſolius Naturæ ſeveriſſimo deſumtum obſervatu, tantamque ſimplicitatem redolens, ut quivis etiam Medicinæ ignarus illud rite potuerit conſcribere, dummodo probe ex unoquoque ægro, quid patiatur, intellexerit. Reprehendit eos tantum quod ſegniores fuerint, quam ut ex hoc præclaro opere Regulas prædicendi cuderent, quodque ex hiſce ad alia non ratiocinarentur. Et *Lib.* I. *de Diæt.* ait ſe quædam ſcribere debere circa victus rationem, quæ prætermiſſa Veteribus; verum ſimul plura ſcripturum ſe eodem, quo Veteres, modo; quippe quæ tam bene ordinata congeſtaque, ut aliter, atque illi, ſcribere nequeat. Ac maxime Veterum monumenta laudat *Libr. de priſc. med.* Ubi erraſſe in multis aſſerit eos, qui Medicinam compendioſius tractaturi, ex calido, humido, frigido, ſicco, explicare Morborum conabantur Mortisque cauſas. „ At „ vero in Medicina, inquit, jam pridem omnia „ ſubſiſtunt, in eaque principium & via inventa

„ eſt

„ eſt, perquam praeclara multa longo temporis
„ ſpatio ſunt inventa, & reliqua deinceps inve-
„ nientur, ſi quis probe comparatus fuerit, ut
„ ex inventorum cognitione ad ipſorum inveſti-
„ gationem feratur. Imo tanti fecit haec obſer-
vata, ut ibidem audacter pronuntiet: „ Qui vero
„ his omnibus rejectis ac repudiatis, aliam in-
„ ventionis viam aut modum aggreditur, & a-
„ liquid ſe inveniſſe jactitat, is cum fallitur, tum
„ alios fallit. Neque enim iſtud ullo pacto fieri poteſt.

Verum nondum contentus infinitae indaginis & diligentiae Vir, voluit obſervatorum veritatem in ſua non tantum Patria, eique affinibus Regionibus, ſed & in diſtantiſſimis experiri: cui negotio, cum unus impar eſſet, filios diſcipulosque quaquaverſum miſit. Sic in Oratione *Theſſali Hippocratis* filii ad Aram *Athenis* habita legimus *Theſſalum* a Patre in *Macedoniam* miſſum, *Dracontem* Theſſali fratrem in *Helleſpontum*, *Polybium* cui filia *Hippocratis* nupſerat, & reliquos Diſcipulos ad diverſas urbes dimiſſos. Quibus redeuntibus, *Hippocrates* ex collatis ipſorum obſervatis cum ſuis, & Majorum monumentis, ſcivit nec temporum ſibi ſuccedentium ſeries, nec regionum diſtantiam, in confirmata tunc temporis praxi quid memorabilis mutationis attuliſſe. Vide eundem ſub fin. *Lib. prænot.*

Hinc ipſius caſtiſſimam doctrinam omnium ſubſequentium ſæculorum Medici obſtupuerunt. Unde quando *Galenicis* argutiis, & acutis *Peripateticorum* argumentis fædata fuit Medicina hippocratica, hincque ſuo in progreſſu maximè impedita; quando invadente labens imperium Romanum ſeptentrionalium illuvie populorum, ar-

tibus-

tibusque tunc temporis & literis fere omnino silentibus, per impuras deinde *Arabum* manus Medicina tradebatur; quando *Chemicorum* principatum in ea ambientium dira sub Tyrannide gemebat; quando dein *Philosophorum* posterioris ævi praxim pariter ac theoriam juxta sua placita infringentium Legibus invita serviebat: Semper cordati candidique pectore Medici per omnes has ærumnas transeuntes, & artis inconstantiam conquesti, vel ad Hippocraticam Disciplinam confugerunt; quam sequendo in rectum reduci se tramitem gavisi sunt: vel opinionum variarum fatigati fallaciis, Naturam ipsam empiricè contemplando & sequendo sedula observatione veram cognoscendorum curandorumque Morborum viam invenerunt. Quam dein vel ipsis, vel aliis, qui eorum scripta legerant, cum *Hippocrate* conferentibus, semper constitit Hippocratica Doctrina genuina, & juxta Naturae confecta semitas esse.

Hinc *Cl. Boerhaavius* in oratione habita de commendando studio Hippocratico. „ Alii quod „ unius, inquit, hic quid plurium industria va-„ leat, exhibet: Alii suis modo vident oculis; „ hic multorum usus est acie: cæteri per singu-„ los ægros; hic per eorum agmina experimen-„ ta fecit: Pauci quid intra arcta unius urbis po-„ meria morbi sit, tradiderunt; Ille quae in tot „ Vicos, Urbes, Regiones & Regna Lues gras-„ saretur, observabat. Hanc ego Causam, quo „ minus alios huic pares statuamus, imprimis „ magnam puto. Profecto sapientia Artis major „ longe in illo fuit, qui tantis ad medicinam au-„ xiliis usus est, quam in Reliquis; qui quamvis „ caetera æquales, his destituti fuerunt. Atque

„ inde

„ inde natam arbitror eorum, quae ſcripſit, æ-
„ ternitatem; hinc ortam puto illorum quae
„ XXIII Saeculorum examen ſuſtinuerunt, inte-
„ gritatem. Evolvatur illorum Ordo, mutata
„ Hippocraticae Veritatis facies nullibi appare-
„ bit. Excutite Grajos, cognoscite Romanos,
„ verſate Arabas, repetitam atque confirmatam
„ ubique invenietis doctrinam *Hippocratis.* Ex
„ his enim quorum ad Nos memoria pervenit, ..
„ quidquid habent eximii illi debent.

Eleganter ſane paucis hisce ſtabilivit verbis, quidquid de *Hippocrate* dici queat, Clariſſ. Vir, ad urnam usque mihi colendus; veramque, atque unicam viam praemonſtravit, quâ genuinam Tyrones erudiantur Medicinam: cujus profecto Viri teſtimonium apud omnes æquos rerum æſtimatores, gnaros quantum in Medicina boni praeſtiterit, ſufficiens videri poſſit. Attamen ab hominibus caetera ingenioſis, minus tamen Medicis, facile praevideo mihi objectum iri id, quod *Cicero* in ſæpius laudato opere de *Nat. D. Lib.* 1. „
„ Non tam autoritates, inquit, in diſputando,
„ quam rationis momenta quaerenda ſunt. Quin-
„ etiam obeſt plerumque iis, qui diſcere vo-
„ lunt, autoritas eorum, qui ſe docere profiten-
„ tur. Deſinunt enim ſuum judicium adhibere;
„ id habent ratum quod ab eo, quem probant,
„ judicatum vident. Nec verò probare ſoleo id
„ quod de Pythagoreis accepimus; quos ferunt,
„ ſi quid affirmarent in disputando, quum ex his
„ quereretur, quare ita eſſet? Respondere ſoli-
„ tos: IPSE DIXIT. IPSE autem erat PYTHA-
„ GORAS. Tantum opinio praejudicata poterat,
„ ut etiam ſine ratione valeret autoritas.

Cui

Cui quidem objectioni praegressae Historiæ Hippocraticae Veritas satis respondit abundeque: ut tamen hoc mihi oggerentibus & aliis quoque consuluisse videar; tum quia vel sponte mihi volupe sit *Hippocratis* Discipulorum vel sola retexuisse veneranda nomina; en seriem Clarorum in Arte Virorum, qui idem de *Hippocrate* testati sunt.

Luculentius testimonium non datur quam magni *Thomæ Sydenhami*, qui *Angliæ* simul & totius Medicinae decus insigne atque Ornamentum fuit. Tantus ille Vir fluctuantem Scholarum disciplinam, lugendaque, quae hinc oriebantur infortunia persentiscens, nihil ab aliis inquirere, legere nihil voluisse, sed sedulo tantum Naturae studio summa cum prudentia, & indefessa sedulitate dedisse se fere videretur, nisi ejusdem opera hinc inde aliud forte indicarent. Ut ut se res habet, saltem videtur, ac si nihil legisset Naturae in Clinicis contemplandae multos impendisse annos, ut *pag.* 4. *op. omn. edit. Leyd.* in praefatione testatur, ut & alibi pluries. Quantum autem in Re medica praestiterit Vir ille, supervacaneum hic retulisse foret; siquidem & scriptis id & ore fateantur quotquot in arte existunt boni. Aliquantum insenescens jam & praxi inveteratus Acutorum morborum historiam methodumque curandi edidit, in qua in omnibus non tantum locis *Hippocratem*, qui veras artem colendi Regulas tradiderit, sequutusque fuerit, fere unicum agnoscit. Hunc, ait, Medicorum *Romulum* basi huic suam superstruxisse doctrinam, Νόσων φύσιες ἰητροί (qui locus praeprimis ex VI. Epid. desumtus) *Morborum Medicatrix Natura est*:

est : quibus id egit „ ut morbi cujuslibet Phaeno-
„ mena aperte tradiderit, nulla hypothesi adscitâ,
„ & in partes per vim adactâ . . . . atque in his
„ fere stetit magna illa Divini Senis Theoria ; non
„ ab irrito lascivientis Phantasiae conamine desum-
„ ta, ceu vana ægrorum insomnia, sed legiti-
„ mam exhibens historiam earum Naturae ope-
„ rationum, quas in hominum morbis edit. Cum
„ vero dicta theoria nihil esset aliud, quam ex-
„ quisita Naturae descriptio, par erat omnino, ut
„ in praxi eò tantum collimaret, ut Eidem la-
„ boranti quibus posset modis subvenire conten-
„ deret : unde etiam non aliam arti demandat
„ Provinciam quam *ut deficienti Naturæ succur-*
„ *rat, effrænam coërceat, & in ordinem redi-*
„ *gat.* Utrumque vero hoc tum passu illo, tum
„ etiam Methodo, quibus Natura, morbum ex-
„ pellere satagit, atque amovere. Animadverte-
„ rat nempe sagacissimus Vir quod sola Natura
„ τὰς νόσους κρίνει, καὶ ἐξαρκέει τὰ πάντα πᾶσι. At-
„ que haec omnia peragit Natura paucissimis
„ simplicissimisque adjuta Remediorum formulis,
„ alicubi etiam prorsus nullis. Vid. *præf. pag.*
„ 19. 20. Et iterum *pag.* 22. veram medendi
„ methodum stabiliens. „ Quæ vero fundi, in-
„ quit., nostri est Calamitas, jam diu ab anti-
„ quissimo, & peritissimo Duce *Hippocrate*, &
„ prisca medendi methodo, caufarum conjuncta-
„ rum (utpote quae certo se prodant) cognitio-
„ ni superstructâ descivimus : unde est, ut quae
„ hodie exercetur, a Logodaedalis conficta, con-
„ fabulandi magis sit ars quam medendi.

Dein in Epistola ad *Pammanum pag.* 326. lo-
quens de edendo suo in Chronicos commenta-
rio „

rio „ singuli, ait, me dies docent quam sit ar-
„ duum cœptum id; & quam periculosae ple-
„ num aleæ . . Cum apud scriptores rei medicae
„ (Divinum *Hippocratem*, si demas, atque ali-
„ os paucissimos numero) vix ulla deprehendi
„ queant Vestigia, quibus adjutus . . . iter fa-
„ ciam. „ Ac rationem esse subjungit, quia quidquid plures promittunt, sunt tantum ignes fatui, non veræ faces, hypothesibus superstructæ, quas Lascivientis Ingenii, & Phantasiæ Luxuria pepererat.

Objicere contra quis posset *Sydenhamum*, ut ut *Hippocratem* extollit, tamen invenisse quod sæpe alia longe ab Hippocratica sit ineundum Via; siquidem fateatur se vehementi desiderio Methodum certiorem, minusque lubricam expiscandi & stabiliendi *in semitas nullo antea pede calcatas* pertractum fuisse.

Verum jam pridem dixi *Sydenhamum*, vel non legisse autores, vel quod probabilius, autores quidem legisse, tamen quia forte omnibus diffidebat, quasi legisset omnino nihil, in ipsa Praxi a principio ad finem ab ipsa eaque sola Natura edoceri voluisse. Hinc mirum nihil, quod testetur se *in semitas nullo antea pede calcatas* pertrahi: quum autores negligens nesciverit aut potius nescire voluerit, quasnam unquam semitas calcaverant Medici. Unde id saltem patet quod in praxi aliquando minus fortè hæsitasset, si hippocratica semper præ oculis habuisset. Quare is, qui sæpius conquæstus fuerat fastidiosam in morbis varietatem, viresque & ætatem ad perferendos Labores in invenienda Cuique propria curandi Methodo prorsus imbecilles; postea in *scedula monitoria*

toria de novæ febris ingressu, pag. 538. quæ ex ultimis Viri operibus est, testatur quamplurimarum specierum febribus certa quadam & unica methodo posse mederi: scilicet qua Misso sanguini subeuns purgatio opio sedetur. Ut profecto Teste ipso in Arte jam confecto & insenescente pauci morbi fuerint, ad quarum Curationem per *semitas nulla antea pede calcatas* pertrahi medentem oportuerit.

Quin & is, qui in Epistola ad Doctiss. *Th. Short* dixerat sic a Natura se comparatum, ut quod temporis alii Libris legendis, id ille omne meditationi impendere soleat; neque tam inquirere an sibi assentiant alii, quam quidem utrum quae ipse tradat cum veritate consentiant; cui etiam occanebatur,

Sic Te scientem non faciunt Libri
Et dogma pulcrum: Sed Sapientia
Enata rebus, Mensque facti
Experiens, animusque felix.

Idem, inquam, ille confitetur postea palam quanto ipsi detrimento hoc fuerit, dum in Epistola ad *Godartium* scribit ,, Licet xxx. annorum, & quod
,, excurrit, spatium, quibus ego non indiligenter
,, in Morborum observatione versabar, sufficere
,, posse videatur, ad majorem, quam in ipsorum
,, Cognitione feci, profectum faciendum; attamen
,, haud temere affirmo. Quod . . . ne quadru-
,, plicatus quidem horum annorum Numerus etiam
,, in Homine Occupationibus Medicis distractissi-
,, mo, satis erit ad eundem in omni Medicæ Ar-
,, tis, quaqua patet, circuitu, ritè perficiendum.

C Nec

Nec mirum sane quod pro eo, quo erat, candore fateretur hocce: quandoquidem supra satis superque ex Hippocratica Historia constiterit quantæ molis erat Medicam condere artem. Quod profecto Medico cuivis impossibile. Quin & Medicinam cum unoquoque Medico renasci velle, haud minus foret absurdum, quam velle Nauclerum quemque solo observatu discere, & indefessa indagine expiscari oportere Astrorum fixorum errantiumque Doctrinam, juxta quam Navim dirigeret; & Nauticam Acum, vimque, qua donatur, Magneticam; Geographicas quoque Tabulas, quæ Regiones quò pergendum, quæ scopulos evitandos rupesque indigitent. Sane millena prius naufragia erroresque contingerent, quam rudis quisque homo *Palinurus* fieret.

Quod si forte longorum annorum erroribus & periculis captis tandem aliquis superstes, horum plurium in cognitionem veniret; Nauticæ artis imperitis constaret, arbitror, quanta cum certitudine Ars illa hucusque culta foret. Quod cum in *Sydenhamo* contigerit, qui *Hippocrati* laudando longe imparem se fassus est, quia Doctrinam ipsius divinam perpetuo ille observatu confirmatam stabilitamque cernebat: quique errasse pluribus Operum suorum locis scribit quotquot ab *Hippocrate* desciverant; qui denique asseverat Medicinam, qui bona atque unicè vera via in morbis cognoscendis & curandis processit, *Hippocrati* vel superiorem vel parem habuisse neminem: abunde convincimur inconcussæ Hippocraticorum firmitatis, futuræque in clinica praxi felicitatis, si quis Hippocratica disciplina probe instructus, ad illam sese accinxerit.

Doctiss.

Doctiss. *Foësius* eruditus in *Hipp.* commentator in præfat. ad *Libr. Epid.* maxime ad *Libr.* I. III. Sæpius conqueritur Hippocratica tam parum Medicorum volvi revolvique manibus; *Hippocratem* veluti solem esse cujus plerique adspectum non ferant, quia „ *Hippocrates*, ait, na„ tura admirabilis est, genere toto gravis, artis „ complexione insignis, clarus, præceptionum „ comprehensione infinitus, verborum ornatu „ grandis, interdum pressus, concisus, sententiis „ creber & sapiens, compressione rerum brevis, „ & ob eam ipsam causam obscurus. Doctri„ nam vero ejus in I. *&* 3. *Epidem. Libr.* ita „ laudat „ ut ex hoc, veluti *Hippocratis* opere „ medico curationum artem, tanquam suppel„ lectilem Tibi adornare sit facillimum, *possisque* „ *his instructus per media ægrorum triclinia tutus* „ *& integer omninoque admirabilis, veluti Cadu-* „ *cæo ornatus, oberrare.*

Duretus ingens illud Galliæ Lumen in *Coacis Hipp.* fol. 267. „ Fremant, inquit, licet omnes, dicam „ tamen quod sentio, majorem scientiæ & praxeos „ ubertatem comparari a studioso *Hippocratis* u„ no die, quam ab istis pragmaticis uno sæculo.

Georgius Baglivus Professor Romanus ob singularem eruditionem atque Hippocraticum studium Clarissimo *Hottono*, olim in hacce Academia Medicinæ ac Botanices Professori, singulari Literarum commercio amicissimus, praecipuisque Angliæ, Galliæ, Germaniæ, Italiæ Medicis acceptissimus, idem de *Hippocrate* judicium tulit. Videatur Tractatus ejus *de Fibra motrice* Clementi XI. Pontifici Romano dicatus, pluribus in locis, ac præsertim §. I. *in Practicen novam*, ubi in

præfatione tractaffet de Methodo Neotericorum, „ Cum igitur, inquit, compererim hac via me nunquam ad optatum exitum perventurum, miffis „ cæteris Libris totum *Hippocratis* me ftudio tradidi, aliquam bene medendi rationem inde affequturus. Et cum eum non femel relegiffem, „ & prope memoriæ mandaffem, proprio Marte volui in Italiæ Nofocomiis dictorum illius „ periculum facere; nec fine admiratione deprehendi Doctrinæ illius veritatem tanquam ex „ Tripode prodeuntem. Cognovique illum demum effe verum artis medicæ Ducem, Magiftrum, & Aufpicem: diuque hanc Veritatem „ expertus liquido cognovi raró illum in Ægrotorum curatione aberraturum, qui omnes *Hippocratis* textus memoria comprehenderit, deinde noverit illos fimul componere, compofitosque conferre ad Curam; in quo certe tota praxeos fapientia confiftit . . . Hæ funt deliciæ „ *Hippocraticæ* quarum epulis foli fruuntur, & „ faturantur, quibus difcendi ftudium eft *ab uno* „ *Hippocrate*: cujus quidem quælibet fententia, „ veluti Senatus Confultum, litem componit in „ arduis morborum curationibus.

Idem in Epift. ad *N. Andry*, Medicum Paris. Med. Lect. ac Profef. Reg. fic fcribit „ Je fuis „ ravi de voir par votre Lettre, qu'en ce têms, „ ou la Medicine eft comme fur le point de perir, par les fpeculations & les hypothefes, „ dont on l'accable, il fe trouve en France des „ Efprits éclairés, qui voient le danger qu'elle „ court, qui reconnoiffent que l'unique moyen „ de la conferver, c'eft de fuir le fafte des opinions, *& de recourir à Hippocrate, pour*

„ *ap-*

„ *apprendre de lui, comme de l' Interprete de la*
„ *Nature, le chemin de la verité.*

Doctiſſ. *Pallilius* in Epiſt. ad *Bagliv.* alloquens quosdam *Hippocratis* detrectatores, chemiâ maxime infatuatos „ Nonne vides, ait, quantam ſibi
„ gloriam in tua Batavia (Noſtrum *Le Mortium*
„ præcipue alloquitur) comparaverit omni ævo
„ memorabilis *Sydenhamus*? Ille errores quam
„ plurium noſtri ſæculi medicorum detegendo,
„ ſeſeque *Hippocratis* præceptis addicendo, pra-
„ xim Medicam a Nebulonibus deturpatam orna-
„ vit, defendit, reſtituit. Quam non famam ſi-
„ bi peperit in Galliis . . . *Duretus* omni æter-
„ nitate dignus, quod *Hippocratem* tam bene in-
„ tellexerit & illuſtraverit? &c.

Infinitus ero ſi omnes, qui hoc modo de *Hippocrate*, germanisque ejusdem Diſcipulis, locuti ſunt, Autores retulerim. Pauca ex his delibaſſe ſufficiet, quæ abundè evincunt quantus in Medicina faciunda *Hippocrates*, qualisque fuerit.

Quibus ita ſtabilitis vel ſponte cadunt, quæ in Praxeos exercendæ inconſtantiam afferuntur, quum XXIII. Saeculorum examen demonſtraverit Praxeos unam eſſe modò methodum, quæ obſervata religioſius prosperos, neglecta vero ſiniſtros dedit effectus. Unde videor defunctus officio reſpondendi ad hanc ſecundam Theſeos objectionem. Verum ut ipſo opere demonſtrem quid Hippocratica Veritas cunctis praeſtet opinionibus, unum atque alterum exemplum afferam Rerum earum quæ maxime in Diſputationem cadunt, quæque præcipue in Medicorum proferuntur opprobrium; quorum alterum MISSIONEM

SANGUINIS ſpectabit, DIÆTAM alterum.

Primo itaque objicientes in Medicinam audimus ſæpe claros aliis in Disciplinis Viros, quod noverint Medicos complures, Miſſione ſanguinis ubique fere utentes, alios eam ubique fere improbantes; Eandem frequentius alios uſurpantes, rarius alios; Nonnullos vidiſſe ſe, ajunt, qui gauderent quod in Acutis per M. S. & purgantia ægros in debilitatem extremam conjeciſſent, alios iterum qui eam licet vicibus crebram, tamen Copia pauciorem inſtituerent. Recenſent Nobis nationes integras, quarum aliæ minus, magis aliæ in M. S. inclinent. Temporum meminerunt quibus paucos, temporum quibus plurimos, ſe adhuc viventibus, venæ ſectio nanciscebatur Patronos. Quibus pathetice recenſitis vel in diverſas diverſi ſententias, quo fundamento ipſi viderint, abeunt; vel ſtabilem Medicinæ Baſin eſſe præfractè negant.

Sane M. S. plurimos lethi è faucibus eripuit, & ſanitati reddidit: verum cum aliis egregiis ſanitatis aut conſervandæ aut reſtituendæ adminiculis triſtem hanc ſortem ſubiit, ut, quia ſæpius prodeſſe viſa, ubique fere convenire deprædicaretur. Hinc tandem Mortalibus ingens hominum Caterva per M. S. interire animadverſa. Proximum erat ex his oppoſitis obſervatis animum acuere, ut tandem quibusnam in morbis, aut quonam morborum in ſtadio, aut quibusnam ſubjectis profuerat, nocueratve, diſtingueretur, ut pag. 24. dixi caſtos illos Naturæ obſervatores Primævos mortales feciſſe. Verum ut plerumque fit in Rebus humanis, quod qui opinionem reprehenſione dignam reprehenſurus ſit, præ vi dis-

disputandi, ceu rapido flumine abreptus, in oppositam planè sententiam, non minus priore à vero aberrantem, abeat; sic magna cum hominum pernicie in Medicina contigit: dum Medici noxas ex intempestiva M. S. natas condemnaturi, eandem propemodum proscripserunt. *Dum vitant stulti vitia, in contraria ruunt.* Nam & qui M. S. nunquam fere non laudant, & qui eam ubique vituperant, ut & omnes qui ex præjudicata opinione in eandem minus, vel nimium inclinant, æquè infortunato cum successu utrique agunt. Æterna scilicet observata, quæ collegit tradiditque *Hippocrates*, quæque *Aretæus Cappadox*, & quotquot casti naturæ observatores in hunc usque diem extiterint, confirmarunt, absque exceptione ulla docent;

1. M. S. optimam uno in morbo, in alio pessimam esse.
2. M. S. in eodem morbo certa quadam institutam die, arcere mortem, quam alio die instituta accelerat.
3. M. S. ad certam copiam factam curare integre; ad minorem copiam morbum accendere; ad copiam multo majorem ex Acuto morbo producere Chronicotatum, qui hominem plures per annos excruciet.
4. M. S. ad eandem copiam, in eodem morbo, eodemque in morbi stadio celebratam ægrum unum Lethi e faucibus eripere, Letho alium tradere.

Primam hancce veritatem innumeris observamus exemplis, ubi M. S. in morbo calido acuto inflammatorio saepe cum maximè prodest: in languido inerti mucoso, plerumque obest. Hinc

videas *Hippocratem*, & quotquot ipſum ſequuntur, M. S. inſtituere, vel omittere, prout horum alterutrum plus minus obtineat; quum in Acutis ſaepe Naturam effrænem ad moderamen ducere neceſſe ſit, ubi eidem languenti & inerti in Chronicis potius calcar addi oportet.

Quam praxim nunquam ſatis laudandus confirmat *Sydenhamus*, qui tantas ubique laudes de M. S. canens, Eidem tamen *pag.* 84. multorum originem malorum adſcribit; imperitos Medicos perſtringens, qui V. S. Catharſi, & Regimine inepto ſuos ægros febre intermittenti vernali laborantes, ad extremam debilitatem ducebant, ita ut cum eadem in Autumnum uſque conflictarentur, inque ipſam quandoque Maniam inciderent. Timet quoque a V. S. in Tertianis autumnalibus, maxime ſi illa Conſtitutio fuerit admodum Epidemica; quia niſi febrim ilico confodiat, ſolet illam quam pertinaciſſimam efficere, ita ut ſenes haud raro inde ipſam mortem ſubeant. M. S. in Quartana autumnali adeo obeſſe cenſet, ut qui juvenes intra VI. Menſes juxta earundem febrium decurſum liberati fuiſſent, adhuc per VI. alios Menſes eadem corriperentur; ætate autem provectiores longe adhuc pejus inde afficerentur. Videatur quoque hic loci *Tulpii obſer. Med. Lib.* 4. *cap.* 52.

Idem *Sydenhamus pag.* 446. in Podagra docet V. S. licet in hoc morbo a multis, ut proficua deprædicetur, illum tamen immaniorem, atque frequentiorem reddere; nec inſtitui oportere, niſi forte per accidens. Ut v. g. quando patiens juvenis eſt, & immodica pergræcatione inſigniter calefactus. Confirmavit id nuperrimum exem-

emplum Principis, qui cogens Medicos ſuos aliquod ut excogitarent Remedium, quo ilico a Paroxysmo liberaretur, poſt M. S. aliquantisper liber fuit; deinceps vero malum ita incruduit, ut qui antea bis in anno, dein omni ferme menſe paroxyſmo vexatus ſit.

Tamen hujus veritatis ignaros eſſe complures Medicos, non eſt quod inficias eam: quos *Molierius* in Comœdia pulcrè depinxit, veluti quibus in omni Morbo aliud vix agendum videtur quam *Saignare*, *clyſterare*, & *purgare*; & ſi morbus ſit pertinax, *reſaignare*, *repurgare*, *reclyſterare*.

Dixi Secundò *M. S. in eodem morbo certa quadam die inſtitutam, arcere mortem, quam alio die facta accelerat.*

Sic in acutis febribus M. S. mox initio facta, in corpore plethorico, robuſto, juvenili, calidiſſimo, nullis adhucdum ſignis apparentibus quæ doceant in Reſolutionem, vel Criticam evacuationem abituram Naturam, egregiè juvat: Eadem inſtituta in eodem morbo die 4. finito, 5. 6. &c. hominem plerumque peſſumdat. Sanguinem enim pauculum, qui in venis reſidens labentem vitam utcunque ſuſtinebat, jam educunt; ſanguine reliquo compacto, in arteriis hærente, nec revulſione, quam intendunt, juvando: quin & Naturam fatali ferè neceſſitate eò perductam, ut in ſuppurationem, ceu unicam citi interitûs evadendi viam, abeat, ita proſternunt, ut huic negotio planè impar reddatur.

Objiciet quis ex ipſo *Hipp.* contrarium apparere; ſiquidem ille *Epidem.* 3. *pag.* 1104. *in ægro octavo, Anaxionis* pleuritide ſæva, & qui-

 dem

dem ſicca laborantis hiſtoriam tradens, ubi omnia notabilia ſymptomata ad ſextum usque diem narraverat, ſubjungat: „ Fotus nihil profeciſſe, „ ſeptima die moleſte habuit; nam & febris in- „ tendebatur, nec dolores remiſerant, & tuſſis „ infeſtabat, & difficilis ſpiratio inerat. Octavo „ die ſecuerunt in Cubito venam, multus ſan- „ guis, qualis debuit, effluxit, dolores certe re- „ miſerunt . . . 34 die ſudore per totum Cor- „ pus diffuſo . . . judicatione abſolutus eſt prorſus.

Resp. Ipſum *Hipp.* textum objectionem totam diluere; quum ex eo pateſcat poſt inflammationem Laterum primam, ſubſequutam eſſe alteram priori non mitiorem. Quæ Cauſa impellit nonnunquam prudentem Medicum, ut in hoc ancipiti Caſu V. S. inſtituat ultra primum inflammatorium Morbi ſtadium. Unde *Foëſius* notat hoc veluti rarum quiddam ab *Hippocrate* notatum, quia veteres non ſolebant M. S. poſt. IV. diem inſtituere.

Dixeram 3. *M. S. ad certam Copiam factam curare integre*; *ad minorem copiam morbum accendere*; *ad Copiam multo majorem ex Acuto morbo facere morbum alium Chronicum, qui hominem per totam fere vitam excruciet.*

Uno eodemque exemplo hujus triplicis propoſitionis membra probantur. In Initio Febris acutæ inflammatoriæ ſæviſſimae, ſanguis detractus, donec Symptomata levari, & vires vitæ debilitari incipiant, ex largo vulnere fluens ſæpe ſanavit ægrotum: ſanguis detractus ad parvam quantitatem ex vulnere parvo, febrim longe ferociorem, citiusque tenella corporis vaſa deſtruentem effecit: ſanguis denique miſſus, donec ſymptoma-

ta omnia mitigata prorſus, vireſque omninò proſtratæ ſint, homines reddidit languidos, & tota vita ineluctabilibus quandoque Morbis confligantes.

Hinc ſapiens ubique *Hipp. Lib. de locis in homine pag.* 416. tradens Curationem Peripneum. & Pleurit. recenſensque compendio quæ aliis ſparſim locis habet, religiòſe vetat febrim continuam per VII. dies omnino ſedare, ſed tantum, ne nimis ferociat, moderari jubet.

Aretæus Cappadox in curat. Pleuritidis S. M. tantum jubet ad Symptomatum Tolerabilitatem, neutiquam ad eorum integram ceſſationem. Ideoque M. S. repetendam potius eſſe ſemel pluriesve, ſi expedit, quam una vice Naturam omnino proſternere.

Idem in *Angina* vetat V. S. ad caloris febrilis integram ablationem.

Mirum profecto quod *Sydenhamus* hanc in rem ſcribit *pag.* 124. in febre peſtilent. & peſte annor. 1665. 1666. Miris ibidem exemplis docet V. S. ad copiam debita minorem inſtitutam omnia mutaſſe in pejora, impedientibus ſcilicet ægrotantium neceſſariis crudeliter commiſerantibus, ne fieret V. S. largior. Pejus propterea eſſe ſanguinis non ſatis, quam omnino nihil, miſiſſe: Siquidem in teterrimo hoc morbo, non miſſo ſanguine ſudor provocari poterat, qui ſæpe Peſtem profligaverat; miſſo vero pauco ſanguine, provocari omnino non poterat: unde & hiſce ægrotis pereundum fuit. Quæ eadem M. S. ad ſufficientem miſſa & repetita copiam, Tumoribus Peſtilentialibus nondum apparentibus, erumpentibusve, felici Curatione beaverat ægrotantem. His vero binis neglectis Regulis, V. S. peſſima quæ-

quaeque produxiſſe. Quam rem a plerisque ignoratam conqueritur magnus ille vir in cauſa fuiſſe, ut *Diemerbroekius* aliique M. S. in Peſte proſcripſerint.

Objicietur forte contra hanc 3. propoſ. ipſa *Sydenhami* autoritas, M. S. tam copioſam in Pleuritide praeſcribentis, ut vires omnino proſternantur, & febris ſuffocetur planè juguleturque. Cur ergo is, inquient nonnulli, non metuit ne Chronicos in Morbos ægrotantes conjiceret?

Reſpondeo *Sydenhami* methodum hac ſaltem in parte bonis atque confectis in arte Viris minus probari, utpote qui teſtantur ſaepe ortum hinc ſe vidiſſe id, quod immortalis *Hippocrates* Vates praedixerat: atque hoc ipſum teſtari quantae molis ſit Medicinam cum unoquoque Medico renaſcentem velle; quandoquidem ingens alioqui *Sydenhamus* hac in parte minus rite proceſſerit. Qui ſi *Hipp.* legiſſet, aut ſaltem ut Ducem ſecutus eſſet, procul dubio felicius Pleuritides ſine inſequenti Naturae languore curaviſſet. Vid. pag. 26.

Quarta propoſitio eſt hæc: *M. S. ad eandem Copiam, in eodem morbo, eodemque in morbi ſtadio peracta, uni prodeſt, obeſt alteri ſummopere.* Triplici modo hæc propoſitio vera eſt.

1. Ratione apparentium evacuationum.
2. Ratione cauſae morbi.
3. Ratione ſubjecti.

Quoad primum, exemplo ſit Peripneumonia. M. S. facta in ſtatu inflammatorio, nullis adhucdum ſignis evacuationis naturalis, aut reſolutionis, conſpectis, morbum ſaepe jugulavit, hominemque reddidit ſanitati: Alium verò hominem in mortem, ejusve ſaltem in ingens periculum

con-

conjecit, dum celebrabatur eadem, qua in priore, & copia & morbi die; ubi Natura jam coeperat per bona ſputa, aut per urinas, aut per alvum materiem morbificam ad exitum praeparare, aut & re ipſa eliminare: Quae in hoc ſuo negotio evacuantibus impedita, ceu telo confoſſa ſuccumbit.

Hic juvabit adnotaſſe quo modo Cl. *Petitus* Paris. Medicus in ſuis eruditis ad *Aretæum Cappadocem* Commentariis in Cap. *de curat. peripn.* mirari ſatis & ſecum concoquere nequit V. S. ab *Hippocrate* praetermiſſam fuiſſe eo maximè in loco ubi hujusce Morbi Curationem tradit; laudat verò *Aretæum*, quod ilico in hoc morbo M. S. inſtituat.

Verum quid iſtuc rei eſt? Magnus *Hipp.* conſueverat Morbi Curationem cujuscunque ſic deſcribere, quemadmodum ab ipſa curari Natura ſæpe obſervabatur; ſive per benignam Reſolutionem, ſive per Criticam evacuationem, ut per ſputa, per alvum, per urinas, per haemorrhagias varias, &c. ſive per bonam metaſtaſin. Medicum vero vocat Θεραπευτὴν id eſt Miniſtrum, cujus tantum eſt Naturam, an ſalutarem ſibi viam paret, e propinquo obſervare, eique, ſi viam bonam affectans debilior exiſtat, opem ferre. Hinc ſaepe Miſſionis ſanguinis in *Peripn. Pleurit.* aliisque inflammatoriis morbis ne vix quidem meminit. *Aretæus* autem *Cappadox* traditurus Curationem horum Morborum, ponit Medicum ad primordia mali ſtatim accerſitum: quando de Morbo jam conſtat, nullis adhucdum reſolutionis vel criticæ evacuationis indiciis apparentibus: quo in caſu M. S. periculo ægrum eripit.

Hinc

Hinc *Hipp.* generalem regulam ſtatuit, juxta quas evacuationes omnes inſtitui oportet, *Lib. 3. de morb. pag.* 488. jubet enim ibidem alvum, non purgare, ſed lenire, primis diebus invadentis Pulmonum, Laterum, Capitisque inflammationis. Sed illud *Lenire alvum* jubet magna fieri cum circumſpectione. Si enim multum per alvum ſecedat, mortem, ait, poſt diem V. affore, Quid ita? Quia Natura curationem molitur per evacuationem, morbi genio convenientem. In Peripn. & Pleurit. plerumque per ſputa bona ſatisque copioſa „ ſecedente autem per inferiora humore, „ ſuperiora ſiccescunt, neque ſputum per ſuperiora repurgatur. „ Quae ergo meta agenti? „ Inferiorem igitur alvum neque nimis ſiſti oportet, ut ne febres increscant; neque nimis dimitti, ut ſputum ſurſum dimitti poſſit, utque „ æger viribus valeat. „ Idem paulo poſt in Pleuritide repetit. Ex hoc exemplo ſimul intelligimus cur ſapiens ille Naturae obſervator omnes omnino evacuationes prohibeat.

Neutiquam ergo hi Magni Medicorum Parentes *Hippocrates* & *Aretæus* contrariam curandi tradidere Methodum.

Quod eo evidentius pateſcit, ſiquidem & ipſe *Hipp.* deſcripturus officium Medici, qui ad ægrotum hujusmodi accerſitur, crudo omnino exiſtente adhuc morbo, Rem eodem, quo *Aretæus*, modo exordiatur.

Sic *Libr. de rat. vict. in acut.* generalem Regulam cudit; quam juxta Medicus agat, dicendo „ In morbis acutis ſanguinem detrahes „ qua „ Lege? ſi vehemens fuerit morbus, & qui ægrotant ætate florenti fuerint, & virium robo-

„ re

„ re valuerint. „ De ſputis, alvo, urina, &c. non dixerat, utpote de his agens, in quibus horum appareat prorſus nihil.

Libr. de affect. intern. In varice pulmonis cum tuſſi ſicca, rigore, febre, & orthopnoea, jubet M. S. iterum eadem de cauſa.

Libr. de diæt. in acut. jubet in Angina, ſi vehemens cauſa hanc inflammationem fecerit, ſanguinem ilico mitti; quam M. S. *Lib. de locis in homine* ex Raninis inſtitui venis, & ex Brachio præcipit.

Lib. 3. *de morb.* in volvulo, ſeu ileo, ubi ſummis ilico antiphlogiſticis Naturæ ſuccurrendum eſt, M. S. commendat.

Evidentius iterum *Lib.* 1. *de morb.* in Pleurit. & Peripn. jubet M. S. ſed qualibus? ſiccis; ubi nullas affectatas a Natura vias cernit medicus.

Iterum *Lib. de Diæt. in acut.* loquitur de V. S. vel Alvi ſolutione inſtituenda in Pleuritide, quando dolor manet continuus, ad calida fomenta nihil remittens, nec ſputa minimè prodeunt.

Objici contra poſſet M. S. &c. præcipi ab *Hipp.* etiam præſentibus ſputis *Lib. de diæt. in acut. pag.* 401.

Sed addit diſertis *Hipp.* verbis ſputa ab iis aliena quæ apparere conſueverant, imo talia quæ ſemper Medicis damnantur „ ſi ſputa, ait, Ru„ fa, aut Livida, vel etiam tenuia, ſpumoſa, & „ florida „ ſputa nempe talia quæ nedum levant morbum, ſed quibus prodeuntibus morbus formidoloſius inſurgit.

2. *Ratione cauſæ morbi*, nomine ejusdem, propoſitio hæc quarta vera reperitur. Sic

Sic *Hipp. Lib. de affect. intern.* in tradenda Curatione doloris Ischiadici, ejusdemmet morbi diversas intuens causas, quarum altera frigida, calida altera est, nullam M. S. mentionem facit in curando dolore Coxario à Pituita orto: mox vero ubi ad eundem dolorem ex sanguine ortum sese convertit, M. S. imperat cum fomentis.

Aretæus Capp. de curat. acut. Lib. 2. *cap.* 5. commendat V. S. si Volvulus ab Inflammatione; eandem vero condemnat, si a causa frigida vel a corruptione ortus fuerit.

Sydenham pag. 101. 102. 103. M. S. præscribit ad certam modo copiam in Mania, orta ex inveterata Melancholia & atra Bile; si vero in Mania ab evacuationibus & debilitate nata instituatur, furorem, dicit, ad tempus demitti aliquantulum, sed tamen multiplici observatione constitisse quod post M. S. in perpetuam ac prorsus incurabilem fatuitatem versa sit.

Denique obtinet hæc propositio *ratione subjecti.*

Hipp. Lib. de rat. vict. in acut. ut mox ante jam recensui, „ In acutis sanguinem detrahes, „ . . . si ægrotantes ætate florenti fuerint, & vi„ rium robore valuerint.

Aretaeus de curat. Lib. 2. *cap.* 2. jubet M. S. in sanguinis per pulmonem sputo; sed ea lege, ut id non fiat, si aeger tenuis, & sanguine inops sit.

T. Sydenham pag. 54. sanguinem neutiquam misit in pueris vel senibus, vel etiam in junioribus, diuturno antea morbo confectis, ut *pag.* 60. ait, dum in eodem ipsissimo morbo principem ac primum locum Phlebotomiae tribuebat,

si

ſi corpora eſſent robuſta, athletica. Didicerat nempe fidelis ille Naturae Diſcipulus, ſi phlebotomiam his imperaret „ quod ſanguis etiamnum „ citra ejusmodi imminutionem plus ſatis debi- „ lis ſuae deſpumationi obeundae prorſus impar „ redderetur. Unde totius maſſae perverſio, ac „ proinde forſan ipſius aegri interitus ſequere- „ tur. . . . Quanquam, pergit „ haud me latet „ aegros temeraria S. M. multatos convenienti- „ um Cardiacorum uſu aliquando ſervari, ſan- „ guinemque ad tenorem defaecationi ſuae per- „ agendae idoneum reſtitui poſſe. Sed praeſti- „ terat plagam non infligi, quam ſanari.

Attamen, ut dixi, in eodem illo morbo in Athleticis corporibus Juvenum, in temperamentis ſanguineis ait V. S. ſine ſalutis periculo omitti non poſſe; qua omiſſa viderat Pleuritides oriri, Phrenitides, alioſque morbos.

En primum exemplum doctrinae Medicae, in tantam apud Medicos diſceptationem venientis, tam ſimplicis tamen evidentiſque, ut miremur *Helmontium*, *Botallum*, alioſque in tantam ea ſuper re ſententiarum diſcrepantiam abiiſſe: quum Hippocratica, id eſt, juxta ipſam directa Naturam doctrina, tam nitidè tamque accuratè rem totam ſic extra omnem diſputationis aleam collocaverit, ut quid amplius circa eam dubites invenias prorſus nihil.

ALIA nunc tractanda venit diſputationis materies *de Diæta* ſcilicet, ſeu *victus ratione*, cum ſanis praeſcribenda, tum aegris. Quam circa rem Litibus inter ſeſe Medici, vah quantis! belligerantur. Ut putem hoc maxime ex capite ſeſe ridiculos exhibuiſſe. Raros quippe praeter Hip-

D po-

pocraticos reperias quorum ab altero alter non discrepet. An forte quia tantis per se involuta latebris res sit? Certe Hippocratica adeunti tanta rei, ut prorsus stupeat, simplicitas apparet; mirarique quod hic ita cespitent multi, satis nequeat.

Diaetae praescriptio tanti habita *Hippocrati* fuit, ut in sua jurandi formula jusserit jurare Medicum. „ Se victus rationem, quantum facultate & ju-„ dicio consequi poterit, ægris utilem præscrip-„ turum „. Quam rem jurejurando confirmandam etiam Academiæ hujus Proceres religiose velint. Sanè videmus hanc tanti duxisse Veteres, ut de ea potius, quam de formulis concinnandis agant; rati nimirum bonam victus rationem tantum, si non plus, quam pulvisculos, pilulas, aliasque laudabiles ex Pharmacopæa desumtas præparationes, ad morborum Curationem conferre. Unde pulcrè *Hipp.* scribit *Lib. de Arte.* „ Si in re me-„ dica, aut apud Medicos Curatio ex purganti-„ bus aut sistentibus Medicamentis tantum con-„ staret, parum efficax esset nostra oratio. Nunc „ verò qui inter Medicos maxime celebrantur, „ & Victus ratione, & aliis etiam modis cura-„ tiones faciunt; quæ non Medicus modo, sed „ ne plebeius quidem omnino rudis, ex arte „ profecta esse negare audeat.

Acturus idem *de Diæta ægrorum in acutis*, Libro auro contra cariore, putat vel hinc boni Medici utilitatem necessitatemque patescere. Absque studio enim Medico sciri posse a quopiam, Medicamenti, aut alterius rei, V. C. Ptisanæ virtutem; sed absque studio medico ignorari, quomodo re vera sese habeat morbus, quomodo danda

da ſit Ptiſana, &c. qua forma, quo die, quove diei tempore.

Quæ cum absque medico ſtudio ſciri nequeant, magnus ille Vir ortos hinc credit eorum errores, qui absque ſeria indagine rem pro imaginationis ludibrio definientes, circa omnia hæc Capita in varias varii ſententias abiverant.

Hinc, ait, artem ipſam vituperari nulla quaſi eſſet, quum quod unus exhibuerit Medicus, alter id damnet. Vulgus hinc pronum ut credat artem totam nil niſi ſpeciem divinationis eſſe; quia divinatores, haruspices, auguresque ita inter ſeſe digladiari vident. Huc usque *Hipp.*

Veniamus nunc ad Diætæ in acutis examen.

Quæritur 1. An alendus ſit æger? Affirmativè *Hipp.* respondet. Quippe Bilis ipſi ubique multorum in acutis malorum origo eſt, quod experientia nunquam non confirmat: Si Bilis nil invenit, in quod agat, terribilia prodit ſymptomata. Vetus quoque Chylus humoresque omnes longo repetitoque circuitu acriores fiunt, ſuaque, quibus continentur, vaſa deſtruunt, ni novo Chylo, ceu Balſamo, mitigentur.

Quæritur 2. Quid ſit dandum?

Cenſet *Hipp.* Ptiſanam, ſeu Hordei decoctum omnibus anteferendum aliis in acuto morbo. Quum nunc boni practici advertant opus eſſe cibis potibusque fluidis, facile digerendis, putredini adverſis, ſiti contrariis, cauſæ morbi cognitæ oppoſitis; non datur aliquid Ptiſana melius, hisque dotibus ditius; maxime ſi cum grato quodam acido miſceatur. Decocta panis &c. huc quoque referuntur, quæ forte priore minus flatulenta.

Quæritur 3. Quandonam dandus cibus?

Resp. *Hipp. Lib. de Diæt. in acut.* & in pluribus *aphorismis*, quod mox latius patebit, eo dandum tempore, quo febris vel abest, si intermittat; vel lenior est, si remittat.

4. Quoties dandus?

Resp. *Hipp. ibidem* semel vel bis in die, prout æger, dum sanus existebat, consueverat. Liceat hic cum pace Manium Hippocraticarum dicere, Europaeos saltem Medicos diuturno rerum usu observatuque didicisse, quod minori Copia, sed magis repetita, præstet Cibos exhibere: quum viscera vi morbi debilitata vel turbata nimiâ Copiâ simul sumta graviter laborarent opprimerenturque.

5. Qua vi & copia singula vice?

Hic tandem Hippocratica elucescit sapientia. Vult enim primo consideret Medicus quantum temporis sit duratura Febris: adeoque totus est in signis, quæ hoc doceant, tradendis. Hac re occupatur toto Libro *de Crisibus*, huic innixus Regulæ,, Crisium quæ brevi meliorem fore statum portendunt, eadem fere sunt, quæ sanitatis, signa. Hinc *libro hoc citato*, *Lib. de Diebus judicat.* de *Coacis prænot.* in *Epidem.* in *Aphor.* &c. jubet Medicum attendere ad omnia, quae in ægro plus minus a statu sano recessere, idque in actionibus omnibus vitalibus, naturalibus, animalibus.

Hinc Libro *de dieb. judicat.* ,, Magnam artis, ,, inquit, partem esse duco, posse, quæ rectè ,, scripta sunt, speculari. Qui enim hæc noverit, iisque utitur, is mihi in arte non multum ,, falli videtur. Unamquamque sane tempestatum ,, an-

,, anni, & morborum conditionem exactè ad-
,, discere oportet, & quisnam morbus bonus,
,, quis periculo conjunctus, aut in temporis con-
,, ditione, aut in morbo, quinam morbus lon-
,, gus sit, & lethalis; longus quinam salutaris;
,, acutus quinam lethalis, acutus quinam saluta-
,, ris. Ex quibus tum judicatoriorum dierum se-
,, ries contemplanda est, tum etiam prædicendi
,, facultas suppetit. Præterea que *ex his, quibus*
,, *& quando, quamnam victus rationem præscri-*
,, *bere oporteat, cognoscere licet.*

Aphor. I. *n.* 12. docet Medicum quo pacto ex exacerbationum varietate, & temporis conditione, & excretionibus variis melioribus vel pejoribus citius vel tardius apparentibus hoc agnoscat. Præcipuum in hisce fundamentum desumit a diebus indicatoriis, vide *Aphor.* 2--24. 4--36. 4--71. Quorum omnium exempla *in Epidemicis* tradidit.

Objicies ex ipso *Hipp. Aphor.* 2--19. ,, Acu-
,, torum morborum non omnino tutæ sunt præ-
,, dictiones, neque mortis, neque sanitatis ,, Hincque signa morbi longius breviusque duraturi certa non esse, adeoque Regulas praescribundae Diætæ hisce signis innixas haud admodum stabiles.

Resp. ideo *Hippocratem* ubique sapientissimum sæpe in tradendis suis prognosticis addere suum ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ adeo ut exceptionem citra ullam hæ Regulæ non obtineant. Posset v. g. contingere in febre continua putrida, ut signa adsint omnia, quæ indicent fore ut brevi crisi salutari morbus terminetur: & interim, ut nonnunquam visum, ad membranam succingentem Costas, vel

 alios

alias nobiliores partes tota vis morbi metaſtatice irruat; faventemque prognoſin reddat falſiſſimam. Verum Regulæ hæ ſpectant tantum conſuetum Naturæ ordinem, quo non turbato, paſſim ſic contingunt: adeoque ſummopere notandæ Medico, quia ſine iis boni nihil, niſi caſu tantum, efficiet.

Objicies 2. Ipſum jam olim *Aſclepiadem* ut vanum repudiaviſſe delectum hunc dierum, & ad noſtra usque tempora haud incelebres Artis Antiſtites eum plane ridere, contrarium videlicet quotidiana expertos praxi.

Reſp. cum prælaudato *Baglivo*, *Prax. med. Lib.* 2. *cap.* 12. §. 4. „ Mirari deſinant practi- „ cantes, ſi hodie nec frequenter, nec perfe- „ cte ſuccedant Criſes; ut olim in Græcia: ſi- „ quidem illi Græcarum Legum vel ignari vel „ obtrectatores, a principio morbi, ad declina- „ tionem usque, Purgantibus, Diaphoreticis, „ Phlebotomiis, Spirituoſis aliisque impruden- „ ter & intempeſtive exhibitis Medicamentis fe- „ re conficiunt ægrotantem: ideo impoſſibile eſt „ ut humores per tam diverſas Remediorum ſe- „ ditiones diſtracti ad criticæ deſpumationis ne- „ gotium ſtato tempore disponantur: ſed aſſiduis „ confuſionibus agitati, loco criſeos perfectæ, in „ metaſtaſes præternaturales deſinant: atque hac „ de cauſa, nec criſeos, nec dierum critico- „ rum, nec aliorum demum Naturæ motuum Re- „ gulas ab Antiquis traditas in febribus obſervabi- „ mus. „ Teſtatur autem ſibi juxta has Regulas agenti doctrinæ Hippocraticæ veritatem ubique obſervari. Videatur *Cap.* 12. totum.

Fatentur equidem practici nonnunquam rerum diffe-

differentia multarum has Regulas permutari: nam pro varietate materiæ morbificae, aetatis, temperiei, climatis, temporis anni, sexus, morbi citius tardiusve κρίνονται. Sic Pestis, febre pestilentiali; Febris pestilentialis, febri ardente; Febris ardens febre continua putrida acuta, judicatur citius: imo idem Acutus morbus diversos homines affligens citius judicabitur in infante, cui dicente *Hippocrate*, calidum innatum majus, quam in adolescente; in adulta aetate citius quam in senio, in viro citius quam in femina, caeteris paribus; aestate citius, quam hyeme: in Cholerico & sanguineo citius, quam in Phlegmatico. Verum falluntur qui vel hinc observationum Hippocrat. autoritatem labefactari autument; quum omnia eorum observata circa harum Regularum varietatem, ipsissima *Hippocratis* sint verba; qui cum suis generalibus Regulis etiam has exiguas varietates observari jussit, quique ipsis exemplis in *Epidem.* has easdem observavit.

Majorem autem autoritatem conciliavit suis *Hippocrates* observatis dum experiundi gratiâ, num hæ Regulæ ab antiquis observatæ, sibique per continuam comprobatæ praxim, in dissitis quoque Regionibus æque atque in Græcia obtinerent, Filios, Discipulosque, ut pridem dixi, quaquaversum misit; atque demum omnia, quæ ipsi notaverant, colligens diserte affirmat sub finem *Lib. prænot.* Et in *Lybia* (ardentissima Africæ parte) & in *Delo*, (Insula Maris Ægæi sive Archipelagi) & in *Scytia* (Regione priorum respectu frigidissima) has omnes Regulas cum suis exceptionibus comprobari.

Quibus omnibus perpensis magnus ille Vir om-

nium has Regulas neglecturorum futuram in praxi infelicitatem cecinit vates: Lib. scilicet 1. *De Diæta*. „ Qui, inquit, omnibus his rejectis ac „ repudiatis, aliam inventionis viam, aut mo- „ dum aggreditur, & aliquid se invenisse jactitat, „ is cum fallitur, tum alios fallit: Neque enim „ istud ullo pacto fieri potest.

Hisce ita stabilitis sequitur ut medicus varios in mente Canones ordinet, quos juxta sciat quantum cibi & qua vi dari oporteat: Regula generalis est tantum dari oportere, quo vires queant sustineri, ut coctioni & crisi sufficiant.

Canon itaque primus erit: Quo brevior morbus, eo minus, & debilius offerendum & contra. Si itaque in febri quatuordecim duratura dies tam tenuem & parvam Diaetam præscripsero, quam praescribere in febre 3. dierum debeo, æger meus consumetur, antequam febris illa suum vigorem adepta sit. Unde *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 9. „ Considerare oportet etiam ægrotantem, num ad „ morbi vigorem victu sufficiet, & an prius ille „ deficiet, & victu non sufficiet; vel morbus prius „ deficiet, & obtundetur. „ Et *Aphor. seq.* „ Qui- „ bus statim Morbi vigor adest, statim tenuiter a- „ lendi. Quibus vero in posterum Vigor, his „ ad illud, & paulo ante illud tempus subtrahen- „ dum. Antea vero uberius alendum, ut sufficiat æger. Vide & *aphor.* 7. 8. *ejusdem sect.* 1. & *Lib. de Diæt. acut. pag.* 390. confer cum *Aretæi pag.* 74. *à Lin.* 15. *ad* 20. *& pag.* 73. *à Lin.* 21. *ad.* 29.

Canon 2. petitur ex ætate ægri cognita; quo enim animalia origini propiora, vel senectuti summae, eò difficilius inediam ferunt. Infantes quip-

quippe perpetuo fere ſugere & dormire videmus; qui proin deficerent, ſi quam tenuem diætam adulti ferant, eam & ipſi ferre cogerentur. Hinc dixit *Hipp. Aph* 1. *n*, 13. „ Jejunium ferunt om- „ nium minime pueri „. Quid ita? Rationem dat *Aph. ſeq.* „ Quae creſcunt plurimum habent ca- „ lidi innati, plurimo igitur egent alimento; ſin „ minus corpus conſumitur. „ Rident quidam *Hippocratem*, quod crescentibus plus calidi innati dixerit ineſſe; ſed tamen per ſeſe res evidens eſt. 1. Quia Cor eo majus, proportione corporis (ſi prima poſt conceptum tempora excipias) quo animal ſuae propius origini eſt; adeoque cor illud majores, ad extrema usque, vires exercet.

2. Quia vi illa cordis majore humores per plura vaſa fluunt. Quod & praeſtantiſſimum ex recentibus inventis *Farhenheytii* thermometron confirmat, quo infantes 1. 2. *gr. cal.* plusquam adulti gaudere deprehenduntur.

Senes quoque dicimus inediam minus ferre poſſe; licet *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 13. „ Senes facillimè jejunium ferunt „ & *Aph. ſeq.* „ Senibus, „ inquit, paucus calor, propterea paucis fomi- „ tibus indigent; a multis enim extinguitur. „ Sed hinc non ſequitur, quod jejunium ferant commodius. Revera reſpectu caloris plura alimenta validius diſſlantis ſenes dicendi forent jejunium tolerantius ferre, ut bene *P. Alpinus Lib* 1. *de præſag. vit. & mort. ægrot. cap.* 2. advertit; ut & quibusdam videri poſſet ex eo quod ſenes haud ita valide, quam pueri, appetere cernantur; verum omnium ſaeculorum obſervatu conſtat paucum illum in ſenibus calorem

 modi-

modica, sed continua ali materie debere. Quare & apud illos, quibus jejunia indicere Religio mandat, senes veluti rude donati milites excusantur.

Canon 3. desumitur a statu & vehementia morbi, si cognoscuntur. In vigore tenuissima & pauca, in adscensu & descensu eo plus & meracius dandum quo magis distet a vigore morbus. Hoc jam pertractavi *ad* 1. *Can.*

Hordei infusum, decoctum, cremor, puls, omnem hic absolvunt paginam. paucis verbis rem totam complectitur *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 7. „ Ubi „ peracutus est morbus statim extremos habet „ labores, & extremè tenuissimo victu ûti neces„ se est: ubi vero non, sed plenius cibare licet, „ tantum a tenui recedendum, quantum mor„ bus remissior extremis fuerit. Vide & *Aretaei* „ *pag.* 74.

Canon 4. colligitur a loco quem æger incolit. Qui enim æquatori vicini tenuem victum facile, polis autem propiores difficulter ferunt. Hinc *Hipp. Aph.* 1. *n.* 2. Jubet Medicum „ respicere „ Regionem „ & *aphor.* 1. *n.* 17. ubi generales Regulas antea recensuerat, has non ita obligare censet quin aliquid concedendum sit Regioni. Potissima autem ratio consistit in frigidiore vel calidiore Climate; cujus rei ratio mox dabitur.

Canon 5. habetur ab anni tempestate; quum constet Hyemem validiora petere, tenuissima æstatem. Unde *Hipp. Aph.* 1. *n.* 18. „ Æstate & „ autumno cibos difficillime ferunt, hyeme fa„ cillimè, deinde vere. Hinc jubet Medicus at„ tendat ad anni tempestatem qua morbi contin„ gunt. *Aphor.* 1. *n.* 2. & *n.* 17. Quæ ratio hu-

„ jus?

„ jus? „ Ventres, inquit, *Aphor.* 1. *n.* 15. hyeme „ & vere natura ſunt calidiſſimi, & ſomni lon- „ giſſimi. In his igitur temporibus etiam alimen- „ ta plura exhibenda: Innatum enim calorem „ majorem habent. Nutrimento igitur copioſio- „ re indiget „ Frigus nempe externum reddit corporis fibras hyeme, quam æſtate, rigidiores; quæ hinc fortiorem actionem ſimul exercentes, validiora, in quæ agant, alimenta requirunt; corpore alioqui citius defecturo. Quæ regula neglecta Medicos, qui magna cum laude in Italia aliisve calidioribus Regionibus medicinam fecerant, infortunatiſſimos effecit, dum in Suecia, Dania, Polonia &c. ad Magnatum aulas advocati ſeptentrionales homines eodem, quo Italos, pede metiebantur. Sane in Aſia homines aqua & fructibus horæis feliciſſime degunt, faſtidiuntque frequentem ſolidiorum uſum: Borealibus vero populis carnes piſcesque ſaliti, atque alia dura alimenta cum meraca cereviſia conducunt, a tenuiore cibo minus benè ſe habentibus. Vide *Hipp. init. Lib.* 1. *de Diæt.*

Canon ſextus conficitur a conſuetudine ægri; ejusdemque Naturali temperie ſeu idioſyncraſia. Ratio eſt quia ſani lautiſſimis uſi, eaque facile diſſlant, ægrotantes quoque pluribus egent, quum vaſa & viſcera his aſſueta ſint. Ajunt quidem vulgo, quo homo lautioribus aſſuetus, eum eo facilius toleraturum inediam; pauperem vero, cui res anguſta domi, difficulter: ſed peſſimè falluntur. Homo enim ſobrius minima re contentus eſt, dum helluoni a minima inedia vaſa collabuntur. Quare & Dictator noſter *Aphor.* 1. *n.* 17. „ Concedendum aliquid conſuetudini „ & cau-

causam præcepti hujus hancce ait esse, quod qui copiosioribus & lautioribus assueti sunt, longe gravius subitam ferunt in tenuiorem victum mutationem: ita quidem ut „ à multo tempore „ consueta, etiamsi fuerint deteriora, insuetis „ minus turbare soleant. *Aphor.* 2. *n.* 50. Pulcrius verò *Aph. seq.*„ Omne multum Naturae „ inimicum: quod vero paulatim fit tutum est; „ tum & alias, tum & si quis ex altero ad alterum „ transeat. *Libr. autem de diæt. in acut.* „ *pag.* 391. pluribus exemplis quanta sit consuetudinis vis, quamque periculosa cita mutatio, pulcerrimè demonstrat.

Canon ultimus concinnatur a sensu leviore vel graviore, qui post assumta solet sequi. Hæc demum erat sapiens illa Antiquorum Medicina, qui a juvantibus nocentibusve certam confecere doctrinam: ita ut *Lib. de prisca med. Hippocrates* ex hacce observatione non modo natam fuisse medicam artem, sed & ex eadem non nasci non potuisse scribat. Sic si ægro data fuit hora prima Ptisanae unc. I. isque deinde levatum se sentierit, dari sesquiuncia potest hora sequenti: bene iterum hinc se habenti dabuntur hora tertia unc. II. à quibus si paulo minus recte habere videatur, imminuatur pauxillum. Sic justa tandem mensura obtinebitur. Juberi Custodes ægrorum, maxime infantum, poterunt sedulo ut advertant ab eo quod dederint num somni æque boni, Respiratio æque facilis &c. Hæc vera *Hipp.* methodus quam tradidit *Lib. de Loc. in hom. a pag.* 419. *ad* 422. Ut & *Lib. de Liquid. usu pag.* 424. 425.

Haec sufficient, opinor, ut pateat quam simpli-

pliciſſima res, ſi ſemel benè intelligatur, ſit Diætae in acutis praeſcriptio; quamque firmae innixa baſi contra omnes litigantes, interque ſeſe digladiantes Medicos, immota perſtiterit.

Neque majus negotium Diaeta faceſcit ſanorum; quae Regulis ſequentibus tota innititur.

1. Sanitatem perfectam ſe ipſam deſtruere, quum ſit aptitudo in corpore ad exercendas actiones: quae aptitudo conſtat in determinata partium tam firmarum quam fluidarum mobilitate: perfectam autem ſanitatem partes firmas ex ſua natura deterere, fluidasque conſumere. Haec ſane probatione non indigent, cum æternum obſervatum ſit animalia deficientibus alimentis interire.

2. Hinc requiri ut quoad copiam & qualitatem tantum & tale reſtituatur, quantum & quale perditur: loquor autem de homine ἀκμὴν adepto. Eſt *Aphor.* magni *Sanctorii Sect.* 1. *n.* 1. *&* 10.

3. Cibum potumque, forte & aerem, huic reſtitutioni famulari, non quidem per ſe, ſed per actiones animales, vitales, naturales ipſius corporis, quibus ad loca requiſita & reparanda applicantur. Sic *Hipp. Lib. de alimento.* Φύσις, ait, ἐξαρκέει πάντα πᾶσιν. „ Natura per omnia ſibi ſufficit: ad eam extrin- „ ſecus quidem accedunt alia . . . intrinſecus au- „ tem, & ex praedictis quaedam, & ad haec „ cauſa occulta, & toti, & parti; & cuidam „ etiam, cuidam vero minimè. „ Et paulo ante docuerat, id, quod uni alimento cedit, non cedere alteri, ut lac, vinum, &c. Lac enim tam blandum, tam amicum humoribus humanis, non nutrit, ſed corrumpitur, & dira ſymptoma-

ta

ta creat, si virtute corporis non subigatur; ut tristissima & numero infinita exempla in infantibus &c. testantur.

4. Medicum ideo nosse oportere quidquid corpori ingeri, aut applicari, ab eoque exerceri queat, quae omnia titulo VI. *Rerum non naturalium* recensentur, commodeque revocantur ad ingesta, gesta, retenta, excreta, & applicata externa. Confirmatur ex *Hipp.* elegantissimo textu, qui simul & priorum propositionum veritatem demonstrat, *ex Lib.* I. *de Diæta.* „ Qui „ de hominis, inquit, victus ratione rectè scripturus est, eum, meo quidem judicio, primum „ totius hominis naturam noscere ac dignoscere „ oportet. Ac nosse quidem ex quibus ab initio „ constet; dignoscere verò quaenam in eo partes superent. Nisi enim primam constitutio„ nem noverit, quodque in corpore superet, „ ea quae homini conducant minime offerre po„ terit. Haec igitur quae scripturus est, cog„ noscere debet, deinde verò ciborum omnium „ ac potionum ex quibus victus ratio con„ stat; quam singula facultatem, tum ex na„ tura, tum ex necessitate & arte humana ob„ tineant. Scire namque convenit, quanam ra„ tione ex valentibus naturâ vis detrahatur, „ & quomodo imbecillis; ut cujusque occasio „ se obtulerit vim ex arte adhibere oporteat. „ Neque commemoratorum cognitio ad hominis „ curationem satis esse videtur, quandoquidem „ qui comedit, nisi etiam laboribus utatur, sa„ nus esse non potest. Cibi enim & labores „ adversas inter sese facultates, mutuo tamen ad „ sanitatem conferentes, obtinent. Labores nam-

que

„ que ea, quae adſunt, conſumere ſolent, cibi
„ vero & potiones, quae vacuata ſunt, explent.
„ Laborum autem, quantum par eſt, facultas,
„ tum eorum qui a natura, tum eorum qui per
„ vim contingunt, dignoſcenda eſt, & quinam
„ ex ipſis carnes ad incrementum, & qui ad de-
„ fectum praeparent. Neque iſta tantum, ve-
„ rum etiam conveniens laborum modus, qui a
„ Nobis adhibetur, pro ciborum copia, homi-
„ nis natura, & corporum ætate, pro anni tem-
„ poribus, & ventorum mutationibus, pro lo-
„ corum ſitu, in quibus vitam agunt, & pro an-
„ ni conſtitutione. Quin etiam ſyderum ortus
„ & occaſus noſcendi ſunt, ut mutationes, &
„ ciborum ac potionum redundantias, Vento-
„ rumque & totius mundi, ex quibus ſane mor-
„ bi hominibus proveniunt, obſervare ſciat. Ne-
„ que tamen cum haec omnia cognoverit, ſatis
„ inveniſſe exiſtimandus eſt: Nam ſi praeter
„ haec inventus fuerit cujusque Naturae conve-
„ niens cibi modus, & laborum numerus,
„ qui neque ſupra, neque infrà modum exce-
„ dat, ſanitas ſane hominibus exactè inventa fue-
„ rit.

5. Difficile eſſe hinc ejusmodi cudere Regulas, quae homini cuique ex æquo proſint, ob idioſyncraſiam, ſeu propriam cujusque commiſtionem. Hinc *Hipp.* jubet Medicum curare oportere, communia cunctis, & ſingulis propria intuentem.

Cæterum allatus mox ad n. 4. ex *Hipp.* textus, hoc abunde confirmavit. Idem *Celſus* ex *Hipp.* jubet *præfat. Lib.* I.

6. Ita ut eadem res in hominibus eandem vi-
vendi

vendi normam sequentibus sæpe oppositos edat effectus: Hinc singulis hominibus *suam* & integram sanitatem servari, licet non tantum vario, sed planè opposito modo usum VI. Rerum non naturalium instituant: sic quidem; ut si vivendi rationem permutaverint vicissim inter se, mox utrique alieno more fruentes ægrotent, qui suo proprio morigeri ritè valebant.

Probat hanc veritatem Locus *Hipp.* ad n. 4. allatus. Confirmat *Baco Verulamius* exemplis integrarum nationum, opposito more bene valentium, mutatâ verò vicissim inter sese vivendi normâ, ægrotantium. Imo narrat *Brachmannos* seu *Gymnosophistas* Indorum, qui in vitæ sustentaculum nil, nisi quod de semine sato supra terram, non infra, crevit, & aquam assumunt, sanissimos vivere, fierique longævos; alios autem Indos in eadem tellure carnibus pluribus utentes vivere quoque valentissimos; mutato verò more, utrosque aegrotare.

7. Ipsam consuetudinem, vel Idiosyncrasiam, hic tantam exhibere varietatem, ut prorsus incredibile sit; ita ut mutatione subita, licet ex pessimis in optima, periculosius nihil. Docuit namque *Hipp. Aphor.* 2. *n.* 38. „ Paulo deterior „ & potus & cibus, jucundior autem, eligen„ dus potius, quam meliores quidem sed ingra„ tiores. Crassum proinde errorem erraret, qui ad hanc miram consuetudinis vim, ceu alteram naturam, non adverteret. Imo observavit sapiens *Hipp.* hanc consuetudinis vim contra consuetum Naturæ ordinem obtinere, *Aphor.* 2. *n.* 49. „ Consueti solitos, inquit, labores ferre, eti„ amsi fuerint debiles, aut senes, facilius eos fe-
„ runt,

„ runt, quam quidem insueti, Robusti licet ju- „ venesque fuerint„. Et *aphor. seq.*„ A multo „ tempore consueta, etiamsi fuerint deteriora, „ insuetis minus turbari solent.

8. Ætatis, sexus, temporis anni, regionis, &c. distinctionem præprimis esse necessariam. Probatur ex testimonio *Hipp.* ad *n.* 4. allato. Quin & idem ex *Hipp.* probavi, dum ea de re sermo fiebat in acutorum diaeta. Edacissima vetustas eripere nobis non potuit Epistolam *Dioclis* ad Regem *Antigonum*, quae saluberrimis pro toto sex rerum non naturalium usu juxta varia anni tempora permutando præceptis abundat.

Hisce visis Regulis Diætæ cum sanis præscribendae tum ægris, rogatus de Diæta sententiam respondere demum potero.

Rogatus an cibandus sit æger? quomodo? quando? quibus &c. cibandus sit? datæ antea Regulae aptam formabunt responsionem.

Rogatus de diæta sanorum sententiam, respondere potero ad praescriptos me Canones convertendo, alioqui cespitaturus.

Rogatus ultra, multum ne, an parum comedere praestantius? Respondere in genere possum utrinque peccari: Nam „ non Satietas, non fa- „ mes, neque aliud quidquam bonum est, quod „ naturae modum excedat *Aphor.* 2. *n.* 4.

Tamen si in alterutram partem peccatur, dico peccata excessus facilius quam defectûs tolerari; idque tum in sanitate, tum in morbis. Medico enim auferre facilius quod abundat, quam quod deficit, apponere. Hinc *Hipp. aph.* 1. *n.* 5. „ In „ tenui victu delinquunt ægri; ob id magis laedun- „ tur. Omne enim delictum quod committitur, mul-

 to

„ to majus fit in tenui, quam in paulo pleniore „ victu. Propterea etiam *Sanis* periculosus est „ valde tenuis & constitutus, & exquisitus Vic- „ tus, quia delicta gravius ferunt. Ob hoc igi- „ tur tenuis & exquisitus victus, periculosus ma- „ gis, quam paulo plenior.

Nihilominus exceptionem dico in hominibus obtinere, qui tenui valde diaetæ assueti sunt dudum; quos constat Diaetâ in qualitate aut quantitate vel paululum excedente, in summa pericula conjici. Clarum rei exemplum exhibuit *Ludovicus Cornaro Venetus* in Libellis suis *de Laude sobrietatis*. Magnus ille vir *tract.* 1, quem 83. annos natus conscripsit, narrat se vitio intemperantiæ more sæculi sui sibi juveni multas conciliasse ægritudines, ideoque a 35. ad 40. ætatis annum medicam opem frustra expertum, tandem id Consilii a medicis accepisse, ut sobrietatem coleret quam severissime, ea spe fore ut contrariis contraria sanarentur; brevi caeteroquin mortem affuturam, uno omnibus ore affirmantibus. Consilio huic parentem se, vivendique normam sensim strictiorem observantem, tandem fuisse ab omnibus, quibus antea fere succubuerat, ærumnis liberatum. Quum ætatis 78. annum ageret, pro unciis XII. quas quotidie sumere sueverat, se jam suasu Medicorum unc. XIV. sumentem in multa incidisse incommoda: a quibus non nisi antiqua tenuissimaque revocata Diaeta convalescere potuit. *Tract.* 3. quem nonagenario major confecit, scribit se quotannis per duos menses lethali fere Languore corripi, ubi Vinum, cui assuetus erat, nimium inceperat veterascere, neque alla ratione tunc refici potuisse, ab omni veteri Vino

Vino pejus se habentem. Novo autem vino vix 2. 3. dies usum, ilico pristinae se redditum sanitati. Ergo tenui assuetis victui excessus pejor quam defectus.

An ergo, si quis posset prima strictioris diaetae incommoda perferre, seque deinde perpetuò ei addicere, promissam a *Cornaro*, *Lessio*, &c. longævitatem indipisceretur?

Dico quaestionem hanc multa non carere difficulate. Exemplum *Cornari* multos, id ut crederent, induxit. Nobilis ille Vir in omnibus suis tractatulis, quorum ultimum centenario major conscripsit, suo & Anachoretarum exemplo hujuscemodi Diaetae vim ita extollit, ut summam amabilemque senectutem omnibus eam colentibus polliceatur; eandem verò negligentibus suæ ipsorum intempestivae mortis causam imputet. Certe si quæcunque ille de tali vivendi ratione conscripsit considero; si *Thesaurum sobrietatis* a *Leonardo Lessio* Theologo, omnia quæ *Cornarus* scripserat multis confirmante exemplis, confectum pervolvo; si quae *Flav. Josephus Lib.* 2. *bell. jud. cap.* 12. de *Essenianis*, quæ *Arnoldus* aliique de *Eremicolis* tradidere, perscrutor; facile inducerer strictissimam & ad pondus mensuratam Diaetam omnibus aliis ut anteferrem. Perpendenti verò contra quae Practici testantur, multos scilicet sapientissimos Viros vitae tranquillae & longaevae amore *Cornarum* imitando tam pessime affectos esse, ut & tranquillioris & longævioris vitæ spe simul exciderint, animus haeret. An ratio est, quod *Cornarus* exhaustus omnino fractusque viribus ac fere perditus hanc strictam vivendi normam amplectendo tam commode eam

tulerit; dum interea viri alii ipſum imitati corpore integro robuſto, ubi nullis adſtrictum Legibus degebat perbellè valente, hanc *Cornari* Regulam minimè perferre potuerint? Sane Practicorum obſervata eò inclinare videntur. Nonne præterea multum huc facit quod *Eſſeniani* Aſiaitci, *Anachoretæ* quoque Afri vel Aſiatici fuerint, calidiſſimas proinde Regiones incolentes, ideoque Ipſo naturae ductu ad ſobrietatem apti? Videntur omnia obſervata id confirmare; quum jam pridem conſtiterit eo voraciores eſſe homines quo polis propiores, eo magis ſobrios quo æquatori viciniores, caeteris paribus. Hinc Aſiatici illi in ſtrictiorem Diaetam proniores & aptiores dicendi videntur.

Porrò ad vitam cum incolumem, tum longævam degendam ſtrictiſſime neceſſitatem Diætæ ex dictis concludere nequeo. Imo ipſe *Hipp.* qui ad decrepitam quoque ſenectutem pervenit, allatis mox textibus eam condemnavit.

Hinc Latiniſſimus *C. A. Celſus* qui in ſui ſæculi intemperantiam ingluviemque, ut ſanitatis peſtes, adeo invehebatur, hominibus ſanis ſuique curam gerentibus ſequens Conſilium dedit *Lib.* I. *Cap.* I. „ Sanus homo, qui & bene valet, & „ ſuae ſpontis eſt, nullis obligare ſe Legibus de„ bet, ac neque Medico, neque Jatroalipta e„ gere. Hunc oportet varium habere Vitæ ge„ nus; modo ruri eſſe, modo in urbe, ſæpiusque „ in agro: navigare, venari, quieſcere interdum, „ ſed frequentius ſe exercere.

Oggeret forte aliquis ſanam & longam quorumdam in Monaſteriis viventium Vitam. Sed reſpondeo pauca exempla ex tot Myriadibus Mona-

nachorum & Sanctimonialium, juxta certam Regulam strictè viventium, nihil omnino probare; quum Rariora Conclusionem a Communi desumtam haud eludant. Scilicet & suos quisque patiuntur manes in Cœnobiis. Qui iis invigilant Medici testantur plura certaque morborum genera ibidem obtinere: Monachis perpetuo oleorum usui devotis Hernias esse, quam cæteris, frequentiores. Inter Moniales Scirrhos & Cancros Mammarum aliarumque partium crebriores contingere. Cæterum apud strictissimæ Regulæ observantissimos ordines Melancholiam & Hypochondriacas passiones plane domesticas esse, & a priori facile concluditur, & a posteriore evidenter demonstratur. Ut proinde amabilem & longævam vitam a *Cornaro* promissam nullatenus frequentem hic reperias: sed de hac quæstione satis.

Si roger præterea an aliquis Cibus potusque saluber sit, v. g. Caseus; cavebo ne præceps dederim responsum: sed respondebo ex datis Regulis cum magno *Hippocrate*, qui ubi *Lib. de prisc. Med.* vetuerat quodcunque esculenti & potulenti genus insalubre aut proficuum pronuntiare, nisi ad varias hominum naturas caeterasque circumstantias te converteris, dein arguit eum, qui Caseum malum edulium dixerit, quia inde male quisquam affectus fuit,, Nam, inquit, si universae hominum naturae infestus esset, omnibus „ utique noceret,,. Hinc jubet examinare prius qualis sit ejus, qui Caseum assumsit, natura. Tum & nobis, quibus tot varia prostant Caseorum genera, prius determinandum foret Casei genus. Eandem Cautelam loco citato *Hipp.* observandam

 præ-

præcipit in omnibus quæ vel ingeruntur corpori, vel applicantur; ita quidem ut aliter nata ex his phænomena explicare, aut iisdem rectè uti, Medicus nequeat.

Rogatus quænam Diaeta praestet; ex mollibusne, & sponte acescentibus, an ex acribus calidisque?

Respondebo in genere prodesse alimenta mollia, natura sua acescentia, acrimoniâ fere carentia. Sic Panis & aqua, triticum, hordeum, oryza, & id genus alia, omnium deprehenduntur saluberrima, sed præcipue hominibus robustis, corpus valide exercentibus. Iis vero, qui inclinant in spontaneum acidum, in Leucophlegmatiam, debilitatem, incipientem Hydropem; cæterà sanis, præcedentia non sola, sed cum acribus calidisque conjuncta prosunt. Qui si utrique suum vicissim inter sese vivendi modum permutaverint, ægrotabunt.

An vero perpetuò Hisce erit haec Lex observanda?

Resp. Neutiquam, si causæ, ob quas præscribebatur, disspareant: Diæta mutanda est ubi homines robusti se minus exercent, quietem plus colunt; tunc enim ex acescente Diæta pejus habere inciperent: tum & ubi debiliores antea existentes Leucophlegmatiæ timorem jam superaverunt, sensim Diaeta permutanda erit, ne in oppositos morbos inclinare incipiant.

Quin etiam notabile est, homines prae Leucophlegmatiae metu in ipsum Hydropem incidere posse, si diaetam ex acrioribus, siccioribus, salitis nimis diu pertinaciterque continuaverint. Cujus rei memorabile exemplum ad Clar. *Hot-*

to-

tonum ſcripſit *Baglivius* in *Diſſert. var. argumenti*, nempe Cardinalis *Norriſii*, qui metu Hydropis quondam futuri, ſalinis, ſiccis, acribus, & calidis diu pertinaciterque uſus, poſt aliquot annos incidit in aſciten fatalem. Hydrops namque & ab aquoſorum aceſcentiumque nimio, ac diuturno uſu, & a nimia continuaque calidorum, acrium, durorum, ſiccorum, tenacium aſſumtione, oriri obſervatur.

Quibus omnibus perpenſis prolixiore concluſione opus non erit, ut, quam Medicinæ adeo iniquè inurunt, infamiam abigamus. Concluſionis tantum loco adſcribam magni *Hipp.* verba; qui ubi præclaros ſuos de Diæta & Medicamentis Canones ſcripſerat, tandem *Lib. de Loc. in hom.* ſic concludit: Ars ſane Medica jam mihi „ tota inventa eſſe videtur, quæ ſic comparata „ eſt, ut ſingulas & Conſuetudines & tempo„ rum Occaſiones doceat. Qui enim hoc pacto „ artis Medicæ cognitionem habet, is minimum „ ex fortuna pendet; ſed & citra fortunam, & „ cum fortuna, rectè eam adminiſtrabit. Firma „ enim eſt Ars tota medica, ejusque præceptio„ nes, ex quibus conſtat, pulcerrimæ, fortunâ „ minimè indigere videntur.

§. III.

Situm dispositionemque partium intra corpus latentium, imo vel ipsum externum Corporis habitum, nonnunquam ita imponere medicis, ut in Diagnosi & Prognosi alucinentur quam turpissimè.

Objectio haec vulgo creditur multis probari argumentis posse; quae an probent agite videamus.

1. Narrat *Jacobus Rohaltius Phys. part.* 4. *cap.* 2. Cadaver a se visum, quod apertum exhibuit Hepar in sinistro potissimum latere, in dextro autem collocari Lienem. Idem *Riolanus* narrat. Unde Medicum ex partium situ de morbo judicaturum, necessario falli oportuerat.

2. Scribit *Tulpius Consul Amstelodamensis Lib.* 3. *cap.* 45. exemplis nonnullis constitisse sibi quod Homines aliqui arteriam in interiore Carpo tam exilem haberent, ut pulsus ibidem sentiretur debilissimus; qui iidem majorem arteriam in manus dorso pollicem inter indicemque gerebant. Addit celebrem Medicum post explorationem pulsus in Carpo Senatoris Reip. nostrae, arteriam exposito mox more habentis, tuncque temporis valentis pancraticè, Senatorem pestilentia laborantem pronuntiasse.

3. Quotidiana exempla docent quomodo signa adeo celebrata Medicis, quae petuntur ex Pulsu, Respiratione, Urinis, saepe turpiter suos fallant Cultores.

4. *Hipp.*

4. *Hipp.* ipſe ſuo ſero ſapiens exemplô docuit quam ſint fallacia ſigna diſtinguendi fiſſuram Cranii, ab ejusdem ſutura: quum fateatur ſe ex hac re ignorata hominem peſſumdediſſe: in quo, ab injecto cominus in medium ſynciput lapide, curando fiſſuram Cranii ſe latuiſſe ait, credentem aliud nihil, quam ſuturam eſſe: hinc non animadvertiſſe ſe hominem inciſione indigere. Ita *Epid. V. pag.* 1150.

5. Sapientes Medici viſi qui miſeram fœminam hydrope uterino, aſciten mentiente, vexatam, exemplum caeterum Caſtimoniae, ut talem, quæ pudicitiam venalem haberet pronuntiaverint; & vice verſa quae revera imprægnatæ erant, has ullo modo gravidas eſſe negaverint. Leydenſis Profeſſor *Carolus Drelincurtius* miſeram ancillam hydrope uterino vexatam vile ſcortum eſſe dixit, donec defunctæ Cadaver incidens puellæ Caſtitatem fateri coactus fuerit. *Pariſienſium Obſtetricantium* aſſeveratione freti judices, fæminam dictam *Genevieve ſupplice*, quæ ſe gravidam dixerat, laqueo ſuſpendendam jubent; quam diſſecans *Riolanus* à V. circiter menſibus gravidam fuiſſe invenit. Vide *Riolan. cap.* 2. *Lib. VI. Anthropog.* Simile quid *Moricæus Mal. des fem. groſſ. Lib.* 1. *cap. III.* a ſe viſum ait *Pariſiis* anno 1666.

En denſum agmen objectionum, quas in genere prolatas, ſuis adjectis, ubi hae deerant, hiſtoriolis adornavi, ne quidquam iis deeſſet. Quarum ad ſingulas nunc conabor ordine reſpondere.

Itaque ad I. ſcilicet ad *Rohaltii* hiſtoriam. Quando Natura variat in variis locandis corporis

partibus, non est quod inde prudens & sagax Medicus in curando fallatur. Namque si a parte affecta, quam falso Medicus assignaret, oriretur inflammatio febrisque, curam antiphlogisticam internis externisque auxiliis applicando Medicus cujuscunque demum partis inflammationem aeque curaret.

Verum secundo; Medicus non ex situ partium tantum judicat, sed ex Morbi Phaenomenis, ab Excretis, a Retentis, ab Actione laesa, & sic porro. Pulcerrime hanc rem quotannis Cl. *Albinus*, venerandus Professor meus, in Splanchnotomia Tab. IX. *Eustachii* explicans, inculcare solet: quandoquidem a laesione in latere thoracis vix semidigitum profunda, vulnerari hepar, vulnerari pulmo, vulnerari diaphragma &c. queat. Hinc pathognomica, si qua adsint, consulenda vel apparentia saltem signa, quae quanam in parte laesio obtineat, indicent. Quum nunc plerique hepatici morbi per icterum sese manifestare soleant, perspicax Medicus ilico indicationem veram intelligeret.

Quod si tertiò paulisper daremus ab hoc Naturae lusune dicam, an errore, Medicos falli; non est quod artem vel hinc vituperent Adversarii. Fiant tales Lusus Naturae, hisque magis mirabunda; tamen firma suis inconcussa principiis perstabit Medicina. Millenorum Cadaverum incisiones res exhibuere, ut juxta Naturam in omnibus adesse solent; differentiis exiguis ad rem prorsus nihil facientibus hinc inde ab Anatomicis notatis. Quod monstra abludant, quod consueto ordine alia excedant, hoc non infringet propterea Canones, quos omnium saeculorum se-

veris.

verissima confirmavit stabilivitque observatio. Neque apud solos Medicos hocce axioma locum habet, sed apud alios quoscunque. Hoc subvertere qui conatur, nae omnes vel sapientissimos Viros in suis juxta consuetum naturae morem ferendis judiciis vituperat. Disciplina quævis tantum a perfectis traditur.

Objectio 2. petita ex *Tulpio* aliud nihil, quam medicum illum imprudenter egisse, docet; neutiquam vero Medicinam hic suis deesse cultoribus. Revera pulsus ille debilis observatur initio pestis, testantibus id, qui Pesti interfuere, Medicis: verum ex eo solo judicium ferendum non erat. Unde *Tulpius* addit „ Imposuit Viro eximio inusitatus hicce Lusus. Quem ubi vidit „ cecinit ilico Palinodiam, & pertæsus præprop
„ peri judicii docuit suo exemplo NIHIL CONSILIIS MEDICIS TAM ESSE INIMICUM, „ QUAM CELERITATEM. „ Ars siquidem docebat ipsum & alterum Carpum, vel & in jugulo Carotidem tangere, ubi homo bellissimè valere visus pulsum tam exilem exhibebat: Quin & alia quoque indicia consulenda forent, v. g. horripulationis, quæ primo invadentis pestiferæ Labis momento hominem concutit, vel splendoris amænorumque colorum subito oculis quasi exhibitorum, &c.

Objectio 3. ingens aliquando negotium facessit imprudentibus Medicis. Qui vero artem probè edocti sunt, norunt quid demum certi ex pulsu, respiratione & urina colligatur, quantisque opus sit cautelis ne decipiantur. Sciunt namque primo Pulsum arteriarum renuntiare conditionem definitam Cordis, ceu primi motoris; indolem dein-

deinde, copiamque, & motum humoris nostri universalis, unde reliqui humores omnes derivantur; tum & statum varium arteriæ ipsius, quae omnium Corporis partium fere primarium vas; denique in morbis materiæ morbosæ, & movendæ, & motæ, & excretioni paratæ, & jam incipientis secerni, indicem esse. Secundo, Pulsum differre juxta ætatem, sexum, tempestatem anni, actiones animi corporisque varias, &c. Tertio Pulsus vel bonos, vel malos, in genere dictos, tamen suas habere exceptiones, ut est v. g. *fortis*, in Apoplexia; *debilis*, in obesis: *mollis debilisque*, in sævissima pleuritide adhuc incipiente, sed in qua præ vi doloris suffocatur Respiratio.

Hinc bene *Celsus*;,, Venis, inquit, maxime ,, credimus, fallacissimæ Rei,, Cur? ,, quia sæpe ,, istae celeriores lentioresve sunt & sexu, & ,, aetate, & corporum Natura. *Lib.* 3. *cap.* 6.

Quae cum ita sint haud percipio cur Medicinam hanc ob causam vituperent, quum ipsa Tyrones suos doceat omnes hasce differentias atque exceptiones, quibus observatis bonum tandem vaticinandi fundamentum præsto est; quumque inprimis præcipiat & alia quoque consulere signa, antequam Diagnosis ac Prognosis formentur: dicente quampulcherrimè *Celso* loco mox citato,, Periti Medici est, non protinus, ut venit, ,, apprehendere manu brachium, sed primum re- ,, sidere hilari vultu, percontarique quemadmo- ,, dum se habeat; & si quis ejus metus est, eum ,, probabili sermone lenire: tum deinde ejus ,, Corpori manum admovere . . . Neque in te- ,, nebris, neque a Capite aegri residere debet, ,, sed

„ ſed illuſtri loco adverſus eum, ut omnes no-
„ tas ex vultu quoque cubantis perſpiciat.

Scripſit equidem ad virum in aula Gallica Illuſtriſſimum *Philipæum Ludovicus le Comte*, ſe Medicos *Sinenſes* tam peritos in pulſu explorando artifices inveniſſe, ut teſtetur eosdem arteriam per $\frac{1}{4}$ horae varie tentando & explorando tam exactè morbi cauſam, naturam, exitumque definire poſſe, ut contrario Eventu arguantur nunquam: Tamen an hoc verum ſit vehementer dubito; ſiquidem idem ſcriptor paulo poſt fateatur Medicis illis non ignota eſſe, quae mox in Uroscopis arguemus, fallendi artificia. Ut tandem crediderim nihili faciendam ipſorum ſcientiam eſſe. Vid. *le Comte Hiſt. chin. Epiſt.* VIII.

Quoad Reſpirationem; Hanc Medicina docet. 1. deſignare Conditionem præſentem Cordis, Pulmonum, Cruoris, Liquidi cerebelloſi, Membranae ſuccingentis Coſtas, Thoracis, Diaphragmatis, Abdominis: 2. Eandem variare pro aetate, ſexu, tempeſtate anni, motu animi corporisque, temperie. 3. Exceptiones in Diagnoſi & Prognoſi habere; quum v. g. ſuffocativa Reſpiratio, brevi alioqui Lethalis futura, in Melancholicis & Hyſtericis talis non ſit, nec etiam in Aſthmaticis, quibus eadem jam in Conſuetudinem verſa ſit. 4. malignos homines dolo malo reſpirationem mutando medicum turpiter fallere, ni attendat, poſſe.

Hæc ſunt quae Medicina de hoc ſigno docet; ultra nihil: quae nihilominus imperitis vituperatur, quaſi citra ullas exceptiones generalia tantum effata proferret.

Tandem Urinae ſigna mirum quam circumſpectè

tè Medicina tradat. Docet namque primò Urinam variam esse in eodem homine, & in aliis illi comparatis, pro varietate aetatis, sexus, temperiëi, tempestatis anni, sex rerum non naturalium, ac praecipue assumtorum. Hinc secundo Uroscoporum artem hucusque notam ubique fallaciae plenissimam esse, si Medicus in ferendo ex eâ judicio non simul ad reliqua apparentia in aegritudine signa advertat. Tertio tandem cum his Cautelis declarare urinam, ut plurimum, sanguinis indolem, impetum, symptomata morbi, coctionis, secretionis, & criseos statum; morbos partium per quas, aut juxta quas, urina persluit; ut & aliquas in bile, & ex bile natas ægritudines. Cætera, si sola, ex urina sola, conjiciuntur, admodum incerta, & ridicula fere esse, artisque apud imperitos honorem in opprobrium vertere.

Hinc candide fassos audivi claros in arte viros ultra haec scire se nihil. Jactent alii, quantumcunque voluerint, arcanam suam, quam utinam possiderent! scientiam: vel ipsi coacti verum fateri inscitiam prodent, aut eventis saltem, apud emunctae naris homines, convincentur falsitatis. Ætatem consumeret, qui vellet omnia vel notissima ridiculae hujus scientiae exempla conscribere, dum nempe quamvis morbi speciem, cujusque morbi statum, mortem omnino non affuturam, vel certo instantem, assumta intra corpus omnia, gesta corporis animique, hominis aetatem sexumque, graviditatem, & alia, ex sola urina conspecta hariolari se posse jactitant. Quum vel Nebulonibus, qui Medicos scientia vana turgidos animi gratiâ nonnunquam decipiunt, notissimum sit,

Uri-

Urinam saniſſimi hominis, quibusdam clanculum aſſumtis, teterrimorum exhibere morborum indicia. Haud inficias ivero, quod ſaepe plus, quam alii Medici, conſulentibus reſpondeant: ſed unde plus reſpondeant, inquirendum. Ignarum nempe vulgus plus loquitur ſæpe, quam locutum ſe eſſe novit; ita ut attentus Uroscopus hanc tacite ſecum ſimplicitatem ridens plenis tandem buccis vatem agere incipiat: vel & aſtute percunctando, quaſi aliud agens, quid demum reſpondeat, ſatis noverit. Rogatus a noſtro *Beverwykio*, *Thomas Fienus*, *Lovanii* olim in Medicina Profeſſor, ſuam ſuper Uroscopia ſententiam, reſpondit, hanc potiſſimum ob cauſam id ſe proſequi negotii, quia cernebat hinc complures nummos Medicorum in crumenas redundare; quoad autoritatem ſibi in reſpondendo conciliandum, ajebat artificiosè interrogando ignaros plebeios, prudenterque ex interrogatis conjecturando, ſæpe rei ſe poſſe veritatem detegere. Vide *Beverw. theſ. morb. Lib.* I. *cap.* 2. Quum vero rerum peritus & circumquaque attentus, ne inconſideratè quid effutiat, quo reſponſurus Uroscopus fulciatur, conſultationem init, videmus magnos illos Artifices aquâ hærere, vel turpitudinem prodere ſuam. Sic amicus quidam meus, juvenis, ſuam propriam ſaniſſimam urinam aſtutè detulit ad famoſum Uroſcopum, a quo hoc reſponſi recepit, urinam nempe eſſe fœminæ Octuagenario majoris, anxietatibus in Hypogaſtrio vexatae, & neſcio quæ futilia alia. Memini narrantem me audiviſſe Cl. *Boerhavium*, quod hujusmodi jactatori dixerit, ſe depoſito, quodcunque ille vellet, pretio, aliquot urinalia cum virorum debilium urina, alia urinalia cum urina fœmi-

fœminarum viraginum, notis uroſcopo incognitis, cuique urinali appoſitis, inter ſeſe invicem permiſturum: quod ſi ex permiſtis urinalibus ille tunc virorum poſſet a fœmiminarum urinis dignoſcere, pretium lubenter ſe perſoluturum. Verum prudenter abſtinuit jactabundus homo ab hoc pacto ineundo.

Itaque quum Medicina ſobriè ſapere ſuos cultores doceat, & juxta certiſſima indicia cautam Diagnoſin Prognoſimque formare præcipiat, manet ei, æternumque manebit ſuus honos; quidquid in eam deblaterentur ignari, quaſi ſua ipſius autoritate imprudentiam quorundam tueretur.

Verum in artis tutamen & aliud addendum. Bonus Medicus juxta prudentiam artis ſecum perpendens ægritudinem, videnſque probabilem inſtare mortem, cavet quacumque animi Religione poſſit, ne id æger internoſcat; quandoquidem infinitis exemplis conſtet mortem prius dubiam, aut ſaltem remotam longius, percepto mortis timore, propiorem certioremque accidiſſe. Unde *Hipp. Lib. de decent. habitu* „ Neque, „ inquit, quidquam eorum, quæ inſtant, aut facta „ ſunt, ipſis indicet. Idcirco enim multi ob com„ memoratam inſtantiam aut poſt futurorum præ„ dictionem, ad extremorum alterutrum detruſi „ ſunt. „ Quale præceptum & *Aretæus Capp. pag.* 102. *in Curat. ſyncopes* dedit. Ergo hæc ægrum cælanda ſunt. Si Neceſſarii ejus cordati conſtanteſque animo fuerint, his Medicus, quid ſubſit, indicare poteſt; certus quod ægrotantis animum timore mortis dejecturi non ſint: ſæpe vero & inconſolabiles amici Medicorum monita cæla-

cælare vix possunt: Hinc Medicus ab una parte rem indicare veretur; ab altera parte præ animi Religione hominem eò disponi optans, ut efficiat ea quae mortalem vitam cum immortali jamjam commutaturo conveniant, aliquid subindicare cogitur. Porrò si Mors brevi subsequatur, vituperant amici Medicum, quod ipse mortem certo prænuntiare nequiverit: ni forte quidam ultra pergant, asserantque mortem sua ipsius culpa accidere debuisse, qui absolutum ipse periculum præsagire non potuerat. Nonne certum est vel hinc periti sagacisque Medici in dubium vocari peritiam, vel etiam aliquando artis firmitatem?

QUARTA hujus §. objectio petitur ex errore, quem magnus *Hipp.* ipse fassus est. Verum error hic nec artis, nec proprium peccatum confitentis vitio cedit. Quid enim? secundo §. dixi multis experimentis & periculis captis Artis tandem formam accessisse Medicinæ: si signa proinde distinguendi cranii fissuram ab ejusdem sutura nota omnino haud erant, quo tempore *Hipp.* hunc errorem commiserat, numne vel hinc artem floccifacias? Eodem argumento aliarum artium disciplinarumque detrahes autoritati, quas omnes tempore & usu perpoliri exornarique necesse fuit. Quin & infortunium insons *Hipp.* ansam dedit excogitandi Methodum, quâ error in posterum præcaveretur. Unde in *Libro de vuln. cap.* jubet atramento affuso, dein deterso, explorare ex atramenti reliquiis suturane an fissura sit. Certis aliis deinde signis hujus rei diagnosin cultissima auxit ditavitque Chirurgia. Ut proinde neque ex hoc Capite contemnenda ars sit.

Verum præterea tantum abest, ipsi *Hippocrati* vituperio hoc cedere, ut bonum virum summis potius laudibus accumulet: quippe qui semel deceptus adeo propriæ famæ non studuit, ut insontem tunc temporis errorem posteris tradiderit; quo præmoniti, in quos scopulos ipse impegerat, hos ii evitarent.

Unde & apud magnos viros praclara hanc ob causam gloria cluit aeternumque cluet *Hippocratis* men. Sic *Celsus Lib.* 8. *cap.* 4. „ A futuris, inquit, se deceptum esse *Hippocrates* memoriae „ prodidit, more scilicet magnorum virorum, „ & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam „ levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno Ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam simplex veri erroris Confessio; praecipuèque in eo ministerio, „ quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui „ decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est.

Unde *Plutarchus*, notante *Foesio*, hanc ingenuam erroris confessionem ita celebravit, ut eum, veluti exemplum, quod imitentur, cunctis proponat eruditis. „ Qui reipsa proficit, ait, „ Hippocratem sibi imitandum proponit; errorem suum de Capitis futuris profitentem, & „ in scriptis referentem; secum indignum videri reputabit, si, (cum ille errorem suum indicârit, ne caeteri in eundem errorem inciderent,) ipse quidem suae salutis cupidus, non „ audeat suam stultitiam & inscitiam prodere, atque „ confiteri.

Hinc & ipsum imitantur quotquot in arte boni extiterint unquam. Ingens *Sydenhamus* Vir adeo

adeo clarus in arte, ut satis superque antea visum fuerit, fatetur candidè quod, ubi per xx. annos in curandis febribus felicissimus fuerat (ita etiam ut *Baglivio* Medicus febrium κατ' ἐξοχὴν audiret) tandem febrim Pestilentialem, sese nondum a priori febrium genere distinguentem eadem, qua priores, methodo aggressus, primam inde ægrotantem Matronam plurimùm læserit. Quem certe errorem, insons quamvis fuerit, tamen posteritati tradere veritus non fuit, ut ipsius infortunio saperent cæteri. Vide *pag.* 121. 122. ut & *pag.* 556.

Memini audivisse me narrantem celeberrimum ubivis *Boerhavium*, juniorem sese aliquos commisisse errores, quos subindicasse è nostra re fore existimabat: imo ne veritus quidem fuit laudatissimo suo Chemico tractatui casum inserere, quo Tyrones Præceptoris infortunio edoceremur, quanta sit prudentia in Arte opus: quamque perniciosum sit ex juvenili ardore tumidum successu Medicum ab unius curatione ad curationem alterius concludere. Vide *processſ.* 192. *tract. Chem.*

Perpauci sunt, fateor, quibus tam nivei candoris pectus superi largiuntur: at diffitebitur nemo longè tranquilliore vita homines usuros, si magni in omnibus scientiis & Disciplinis Viri, quos subinde, utut leviusculi fuerint, errores committant, pro eo, quo sunt, candore faterentur. Quod cum inanissimo famæ derogandi metu negligant, dissidia, studiaque partium inter suos Discipulos, per fas & nefas suorum quosque Præceptorum figmenta propugnantes, alunt foventque; atque ita omnium hinc oriundorum malorum caussæ existunt.

 Su-

Supereſt ad 5. hujus §. objectionem reſpondeam. Fateor horum omnium quam plurima, & extitiſſe olim, & hodiedum extare, exempla: Verum ſimul in his omnibus Artis ſalutifera praeterviderí monita affirmo; quæ certam in certis, in dubiis dubiam, nullamque in plane incertis Reſponſionem dari conſulentibus velit. Verus eſt qui de *Drelincurtio* caſus narratur; at artis ille, quam tam egregie callebat, praecepta praetervidit. Pariſini obſtetricantes, quorum craſſiſſimi errores in objectione narrantur, artis ſuae vel ignari, vel ſaltem obliti fuiſſe videntur; quando ex menſtruo perſeverante fluxu, vel ex habitu pleniore corporis, haud impraegnatas mulieres pronunciavere. Quoad objectam difficultatem de diſtinctione difficili graviditatem inter Hydropemque, haud plane diſſentior. Celeberrimus in obſtetricia arte *Moriceus* obſerv. 70. 148. 294. ut & alibi, plura exempla fæminarum attulit, quae ſimul & Hydrope, & communi IX. menſium morbo laboraverunt. Hinc certe plures fallerentur neceſſe fuit, ſi horum ex alterutro alterutrum negaverint. Idem *Moriceus* graviditatem cognitu aliquando tam difficilem eſſe obſervat, ut XXIV. exemplis demonſtret fæminas gravidas fuiſſe, quas impraegnatas fere nemo ſuſpicatus erat, niſi qui ultra conſuetas pronuntiandi Leges, & contra pertinaciſſimam fæminarum negationem, ad alia reſpiciebat. Quod cum aliquibus in caſibus fieri nequeat, prudentes in arte Viri ultra id, quod Ars promittit, progredi non auſi, cavent ſibi à præpropero nimis pronuntiatu; ne alios turpiter fallant, ipſique fallantur. Quamvis & hoc ſæpe accidiſſe conſtat, quod in ambiguo Caſu data à

Re-

Rerum perito dubia responsio, tanquam certa in vulgus spargeretur: quæ deinceps veluti certi prognostici aut diagnostici gloriam non merenti adscripsit, vel pessimi Vatis ignominiam insonti inussit.

§. IV.

Ipsos Medicos suam curtam prodere suppellectilem, dum quotquot probi inter eos existunt, ingenue fatentur complures se morbos sanare non posse: imo plures morbos eorumve causas se ignorare.

Hoc jam olim quamvis non medicus, eleganter cecinit *Naso Lib. de Ponto, Eleg.* IV.

Non est in Medico semper relevetur ut æger,
Interdum doctâ plus valet arte malum.
Cernis, ut e molli sanguis Pulmone remissus
Ad stygias, certo limite, ducat aquas.
Adferat ipse licet sacras Epidaurius Herbas,
Sanabit nullâ, vulnera cordis, ope.
Tollere nodosam nescit Medicina Podagram,
Nec formidandis auxiliatur aquis.

Magnus quoque *Hipp.* & candidi omnes Medici id fatentur, arctosque, quibus præclara ars circumdatur, cancellos pandunt. Omnes boni Philosophi, Mathematici, quin & ipsi Sacrorum Oraculorum Interpretes infinitis in casibus scientiæ, artisve, quam colunt, angustos limites agnoscunt. Hinc videant qui hanc ob causam medicinam vituperant, in quantos quamque venerabun-

bundos alios viros ſtultè inſiliant.

Verum ut, cum aliis, hoc commune habeat Medicina, quod in nonnullis deficiat; tamen id inſigne præ aliis habet, ut ex iis ipſis, quæ ſuam excedere poteſtatem agnoſcit, doctrinam cumprimis utilem conficiat.

Ita Magnus *Hipp. Lib. de artic. pag.* 824. 825. de inſanabilibus locutus, „ Hæc ad artem, *in-*
„ *quit*, Medicam nihil pertinere dixerit forte
„ quispiam. Nimirum quid attinet de his, quæ
„ nullam amplius curationem admittunt, copio-
„ ſiorem adhuc doctrinam facere? Iſtud vero plu-
„ rimum refert. Eadem enim notione, cum iſta
„ (nempe curatu poſſibilia & impoſſibilia) inter
„ ſeſe ſeparari nequeant, comprehenduntur. Dan-
„ da ſiquidem opera eſt, ne quæ curationem ad-
„ mittere poſſint, incurabilia evadant; proſpicien-
„ tes quanam potiſſimum ratione prohibeamus,
„ quò minus eò deveniant ut incurabilia reddan-
„ tur. Quæ vero nullam curationem admittunt
„ proſpicere etiam oportet, ne maximè noxia
„ efficiantur. Prædictiones autem ſplendidae &
„ laude dignae ex eo exiſtunt, quod dignoſca-
„ mus quonam, & quanam ratione, aut quando,
„ res quæque exitum habitura ſit, ſive eò ten-
„ dat ut curationem recipiat, ſive curationis
„ ſpem adimat.

Jucundum erit aurea haec *Hippocratis* verba tripartitim diviſa paulo propius conſiderare.

Vult Primo a curabilibus morbis incurabiles diſtinguamus, ut nervos contendere omnes, antequam incurabiles fiant, moneamur. v. c. in Pleuritide, in Peripneumonia, accerſitus Medicus vere Hippocraticus præ mente habet hanc-

ce

ce Doctrinam, quod ſcilicet, ſi ſaeviat nimium Morbus, ſuboritura ſit vel immedicabilis nobilium gangræna partium hominem brevi peremtura: vel ſuppuratio earundem partium, quae ſi rupta, ſurſumque repens aegrum ilico non ſuffocet, eum Phthiſicum reddet, poſt diros cruciatus, & miſeram vitam utcunque protractam, mortem illatura; ni forte rarus caſus contingat, quo homo bonitate naturae pus ex vomica ſua cum ſucceſſive, tum integre evacuet, ulcere dein probè deterſo atque mandato: vel ſcirrhi, hincque aſthmata dira, & diuturnæ aerumnae, ſi morbus eo usque debilitetur, ut ingens languor furori ſuccedat, quæ miſerum ægrum excruciabunt crudeliſſime, vel ſubitaneae morti ereptum, lentae tradent, Hinc ſapientis Medici in ægrorum ſalutem intenti eſt morbi impetum tam prudenter moderari, ut nec a ſævitie nimia gangraena fiat, abſceſſusve harum partium, nec a moderamine nimio vires omninò proſternantur. Dixerat ingens *Hipp. Aph.* 2. *n.* 42. „ ſolvere Apo„ plexiam vehementem quidem impoſſibile, de„ bilem vero non facile „ Hinc ſane divina eſt doctrina illa quae me doceat ad prima eaque manifeſtiſſima ſigna futuræ propediem Apoplexiæ cunctis velis contendere remisque, ut illa, quae ſemel nata atque fixata vel omnino non, vel ſaltem difficillimè curabilis eſt, in ſuis primordiis praefocetur. Scio Phthiſin, maxime Hereditariam, incurabilem eſſe, ni prius ſanguinis ſputum praecaveatur. Quare meum erit ſedulam navare operam ne unquam Hæmoptoe contingat, quæ ætate illa in hacce familia contingere ſolebat. Hæc utilitas prima, eaque cum maxime inſig-

F 4 nis,

nis, Doctrinæ de insanabilibus morbis.

Alter scopus *Hipp.* tradendæ hujus doctrinæ est, ut præcaveatur ne quæ insanabilia mala sunt, magis noxia efficiantur; sed ut reddantur, quantum ejus fieri potest, tolerabilia. Vocatur Medicus ad hominem cui ex Inflammatione Ventriculi aut Intestinorum tenuium scirrhus in loco firmatus remansit, quem certe novit esse passim incurabilem. Novit proinde suarum tantummodo partium esse, ut hominem tali Diætæ, tali vitae Regimini addicat, quae nulla ratione scirrhum irritare possint, jubeatque ab omnibus religiosissimè abstineat, quae Vitam adhuc utcunque tolerabilem, scirrho jam in dirum mutato Cancrum, quovis carnificio intolerabiliorem reddant. Podagram firmatam Medicina, quantum scio, insanabilem pronuntiat; quidquid jactitabat olim *Paracelsus*. Quin & ipse in cæsaream aulam accitus respondere promissis non potuit. Empyrici complures inani spe fefellere Magnates, quibus & nummos infinitos emunxerunt, & morbum reddidere pejorem. Namque vel ad tempus tam feliciter eum profligarunt, ut immanior longe frequentiorque deinceps redierit, vel ita ab iis, quas occupabat exedebatque, partibus fugarunt, ut nobiliora viscera occupans mortem intulerit: ut ante aliquot annos patuit usu Radicis *Aristolochiæ rotundæ* sive *tenuis*: quae, ut narrantem audivi Clariss. virum *Oosterdyk Schagt*, Præceptorem meum maxime venerandum, hac in urbe ceu summum in Podagra arcanum venditabatur: cujus ope curationes mirae visae; sed tamen hoc infaustissimo cum successu, ut deinde quamplurimi morerentur post dirissima symptomata, nec dis-

difcrimine evaderent alii, nifi peccante materie ad illud, quod obfederat ante, membrum revocatâ. Qui hoc novit Medicus unam habet, ad quam confugiat, facram Anchoram; fcilicet Diaetam vitaeque Regimen tale, quo obfervato morbus longa annorum ferie tolerabilis fiat, aggrediaturque cum vicibus rarior, tum faevitiè mitior.

Jure ergo meritiffimo Cl. *Boerhavius* in laudatiffima *atrocis rariffimique Morbi Hiftoria altera pag.* 2. „ Utinam, inquit, firma lege conftitu„ tae effent notae, quibus Medicus fanari, nefcios „ dignofcere queat Morbos, atque ab iis, qui „ artis opem tractabiles admittunt, cautè diftin„ guere! Nonne felicius longe difciplina hæc pos„ fet exerceri? Vel eâ utique gratiâ imprimis, „ quod contrariis fæpe remediis haud exafpera„ retur, quod corrigi nefas. Utinam in ordina„ tas ergo Claffes digeftos cerneremus morbos „ fanabiles, atque infuperabiles penitus! ne ne„ gligenter illi, ne temerè hi, quotidie tracta„ rentur ab his, qui præterquam quas res ipfa „ habet moleftias, majora fæpe incommoda arte „ inani aggravant.

Tertiò denique, tantum abeft ut infanabilium Doctrinam dedecori effe Medicinae credat *Hippocrates*, ut potius immortali eam gloria hinc clarescere cenfeat; quando Medicus probè inftructus ejusdem Limites exfilire non aufus futura prædicit. Unde & alio in loco Medicum, qui morbum omnino fanari impotem infanabilem effe pronuntiat, non minorem artificem effe cenfet eo, qui fanabilem curat. Videri poteft *Lib. de arte.*

Addi forte pro quarta ratione poſſet Doctrinam inſanabilium malorum hinc utilem eſſe præprimis, ut pro ſua quisque virili ſtudeat aliquid, quod morbum ex hac lugubri Claſſe eximat, indagare. Namque, ubi in Catalogo Medicorum video Phthiſin veram, Apoplexiam illam quae *Hippocrati* ἰσχυρη nuncupatur, Scirrhos completos Cancrosque extirpatu impoſſibiles, Podagram, Vulnera complura &c. pro inſanabilibus haberi, non eſt quod credam nemini unquam ſanabilia fore. Veſicae urinariæ perfectio *Hippocrati* lethalis fuit, ac re vera erat; poſterior autem ætas comprobavit ope Catheteris Urinâ perpetuo eductâ, perſanari vulnus, illudque ita inſanabilium claſſi exemit. Venerea Lues dum Europæos primum invaſit incurabilis habebatur; deinde verò mortalium induſtria curabilem ſe eſſe demonſtravit. Vidimus §. 2. vulnera a telis Indorum venenatis inflicta fere incurabilia, deinceps uſu herbæ *Mungos* curata fuiſſe. Narrat *Hieron. Cardanus* fuiſſe hominem in Longobardia adeo vagabundum, ut ad compoſitum ordinatumque vivendi genus perducere eum nemo poſſet, qui idem inſipido Medicamento Cancros reipſa curabat; quem, quia arcanum ante mortem non revelaverat, credit *Cardanus* æternas jam apud Inferos poenas luere. Qualis hiſtoria & de homine alio in Patria Leodienſi & Brabantia idem efficiente ſcriptis proditur. Quidni & in humanarum calamitatum ſolamen idem aliquando tum in hisce, tum in aliis, futurum credamus? Dies forte dabit, quod hora negat. Interim quamdiu ſapientiſſimo & beneficentiſſimo rerum omnium Moderatori hunc nobis favorem concedere non placet,

cet, noſtrum erit præclarae intra Limites Artis quietos & contentos eſſe.

Ultimum quod in objectione dicebatur ſpectabat morbos quosdam, quos ipſos, eorumve Cauſas Medicus ne indagare quidem poſſit. Hujus rei exemplum unum alterumque dedit Cl. *Boerhavius* in hiſtoria mortis Nobiliſſimi Architalaſſi noſtri *De Waſſenaar*, & Marchionis *de S. Auban*: quos binos tractatus eo conſcripſit ſcopo, ut oſtenderet impoſſibile fuiſſe hos morbos quisquam ut a priori cognoſceret: deinde ut ſi hos eosdem morbos deinceps aliquis cognoſceret, ſimul Curationis intelligeret impoſſibilitatem. vide *Hiſt. primæ pag.* 60. & *Hiſt. ult. pag.* 29. *&* 30. Verum ſi vel hinc Medicorum ordo minoris habeatur, crediderim & reliquarum ferme omnium ſcientiarum Proceres longe minoris, quam nunc merito habentur, habendos fore. Probi viri eſt magni facere quotquot in commune bonum eo, quo a Deo donati ſunt, lumine utuntur; nec minori eos honore proſequi, qui ultra Limites ſibi circumdatos exſilire non auſi, ignorantiam quarundam rerum viresque imbecilles, candidi fatentur.

§. V.

Homines plures absque medicorum ope curatos.

L*ibr. de Arte* hanc ſibi objectionem refellendam *Hippocrates* ſumens, ait vel hinc Medicinae majeſtatem atque gloriam ſummopere inclareſcere; ſiquidem homines citra adhibitos medicos ſanati, cæco tantum impetu & caſu aliquid

quid gesserint, vel non gesserint; aliquid sibi ingesserint, vel non ingesserint; aliquid sibi applicuerint, vel non applicuerint; ex quibus factis vel omissis melius pejusve habuerunt. Quod si ergo hi forte fortuna sanitatem adepti sunt, tanto majoris Medicinam esse faciendam; utpote quæ ex antiquis & perpetuis observatis ejusmodi Regulas habèt, quæ doceant an, quæ, quomodo, quibus, & quando omnia haec facienda vel omittenda sunt. Sane hisce *Hippocraticis* verbis verius nihil. Si enim homo artis nauticae plane ignarus per indomitum mare nave vectus, felicem tandem portum nancisceretur, hic nauticam Artem non nisi summa cum injuria vituperaret: quum è contrariò Artis hujus præstantia vel hinc maximè innotesceret; utpote quae ejusmodi præcepta tradat, quibus vela componere, gubernacula dirigere, evitare Syrtes, ventos observare, acum contemplari nauticam, & infinita id genus alia edocti nautae, id semper ex arte faciunt, quod jactator ille semel fortunato casu fecerat. Qui idem si ventos procellosos, si incognitos scopulos offendisset, naufragium passus fuisset, quia ex arte instructus non erat.

Sic fateor, sanantur Casu aliquando citra Medici opem homines, idque longe latèque fama divulgat; sed quot homines é contrario non accersito Medico intereant, atra tellus abscondit, gremiôque occultat suô. Qui verò sanantur, si sine Medico, saltem non sine Medicina, sanantur; quum ignari omnino id vel gesserint vel non gesserint, quod ex firmis artis principiis bonus Medicus facere, vel omittere, vel moderari se oportere, è re fore judicasset.

§. VI.

§. VI.

Sanatos homines adhibitis quidem Medicis, sed iisdem vel ab ægro vel a Pharmacopola deceptis.

Fateor nonnunquam id contingere, quod objectio prima parte habet: Causamque cur sic nonnulli emergere periculo visi sint, triplicem reor.

1. Homines hi malum nacti erant Medicum, spontaneoque appetitu ducti ejusmodi sumserunt, quibus bonus Medicus ad morbum expugnandum meliora non novisset. Hoc postea patebit §. VII. Vel 2. peccarunt hi ægri contra Medici mentem in re minimi momenti, ita tamen ut præcipuum Curationis scopum evertere non potuerint. Vel 3. graviter peccantes in Medici præceptum bonitate Naturæ morbum nihilominus vicerunt. Hoc §. VIII. latius. Verum quot miseros contra numerare liceret, qui sic agendo pessimè habuerint? Bene ajebat *Hipp. Lib. de arte.* Homines fortunae adscribere, si qui bonum nacti Medicum, eique obaudientes emergerent; Medicorum vero imperitiam accusare, si qui contra eorum praecepta clanculum peccantes interirent. Imo iis, qui Medicorum monita spernunt, morientium numerum denso augeri agmine credit.

Hinc saltem patet non nisi fortuito ejusmodi homines convalescere, plurimos verò sua ipsorum culpa interire. Ergo neque vel hac ex parte Medicina vituperanda.

Verum si digredi extra orationis cancellos vel paululum liceat, adnectam libenter unam alteramve Considerationem. Quod

Quod Medicorum monita ſpernantur, hoc vel ipſorum Medicorum, vel ægrorum, vel denique aegris invigilantium cuſtodum vitio fit.

Medici namque ipſi materiem medicam non edocti compoſitiones absque ullo judicio præſcribunt; quas, utpote ſapore nauſeoſas, adſpectu horrendas, odoreque intolerabiles aegri ita faſtidiunt, ut mori, quam ſumere, ſaepe malint. Praeterea frequenter id animadvertas, ut Medici Chirurgique in ſemet ægrotantes benigniſſimi, quovis aliquando Tyranno crudeliores ſeſe in alios praeſtent: quod ſi Medici Commiſerationis erga proximum meminiſſent, taedioſa pocula in amœniora, deteſtandos bolos in facilius ferendos, medicamenta alia adſpectu, odore, ſapore, quovis carnificii genere atrociora, facili Marte mutare in gratiſſima; aut ſaltem in minus ingrata poſſent. Quam artem Expertiſſ. *van Swieten* ſerio crebroque inculcavit diſcipulis ſuis, quorum è numero me fuiſſe gratus agnoſco.

Cur enim, ſi formulas ſimul & indicationi Morbi, & aegri placitis reſpondentes concinnare poſſimus, non concinnarèmus? Cur ægrum ſuo jam ſatis miſerum morbo fruſtra torqueremus? præcipue quum hæc imprimis utilitas hinc oriatur, quod aegri tanto obedientius gratiora ſumant?

Dolendum profecto quod tam parum huic rei ſtudeatur. Electuaria dicta miſcent hauſtibus purgantibus, in quibus, a pulpa Caſſiae, a pulpa Prunorum &c. ingrato adſpectu flocculi inhærent, qui nauſeam creant; quum tota efficacia pendeat a Scammonio, a Rhabarbaro, a foliis Sennae, &c.

&c. quae feorfim fine illis pulpis femper proftant, ut mixturis diluantur. Quid ergo impellet Medicum ægros fuos fruftra ut fic torqueat? Cur decocti ingrati faltidium Corticibus Citri, vel aliis gratisfimis additis indicationi non repugnantibus, vel & eidem faventibus, non corrigemus? Præfertim quum naufeofa illa naufeam, vomitum, anxietatem, faciant, quæ ægro obfunt, horroremque incutiunt a Medicamentis. Sic felices tunc exiftimant fe ægri, fi Medicum fallere queant, refpondentque ipfi redeunti remque roganti ea, quæ jufferat, abfumta effe: Lagena interim aut Pyxide clam in Cloacam evacuata. Profecto & in his, & in omnibus humaniffime cum ægrotis agendum effe fummi Artis Parentes docuerunt. Sic *Hippoc. Epid.* VI. *Sect.* 4. *n.* 7. „ In quibusdam ægrotis eft gratificandum, „ velut eft ut fcilicet cibus & potus purè con„ficiantur, puraque fint quæcunque viderint, „ & quæ tangunt mollia. In aliis quoque grati„ficari oportet quò non magnam noxam afferunt, „ aut quae facile farciri queat, veluti frigida, „ ubi eâ opus eft. In his etiam Medicum ægro„ to fe gratum præbere convenit, qualia funt „ ingreffus, fermones, corporis habitus, vefti„ tus, tonfura, ungues, & odores. *Aretæus Cappadox de cur. acut. Lib.* 2. *cap.* 2. in Epithemate præfcribendo jubet grata odorifera, prout medicaminum efficacia, lenitate, odore, opus eft, admisceri aliis „ fi quidem & ægrotantibus „ gratificari decet. „ Et *Lib.* 1. *cap.* 1. *de cauf. & fign. chron.* loquens de diuturnorum morborum moleftia „ Mehercule, inquit, in magna animi „ conftantia diu praeftanda, auxiliis variandis, „ ju-

„ jucundis citra noxam ægro concedendis, ipsoque decipiendo, Medici virtus atque excellentia dignoscitur. „ Errant itaque turpiter, qui suam erga ægrotantes severitatem Antiquorum severa & tetri disciplina larvant: quum venerandæ Antiquitati nil acceptius esset, quam sapienti morum gravitati comes nobilissima urbanitas, pectore candido nata, non ficto animo exhibita; cui nobilissimæ virtuti modernorum urbanitas ne vix quidem comparari possit. Hæc de Medicis qui partim in culpa sunt, quominus Medicamina ab ægris assumantur.

Verum ipsi sæpius ægroti eorumque custodes dicti, maximam partem in causa sunt hujus infortunii. Namque vel ex negligentia, vel ex perverso ægri appetitu, vel ex imaginaria sapientia qua custodes ægrorum, maximè mulierculæ, Medicis praestare se autumant, salutaria eorum monita circa victum, medicamina, totumque rerum non naturalium usum floccipendunt; redeuntique Medico, ac rem subolfacienti, mendacia vendunt.

Quam rem expertus *Hipp.* monuit Medicum qua singulari ratione id præcaveat, *Lib. de decenti hab.* „ Adsit, inquiens, ex Discipulis aliquis, „ qui praesit, quo praeceptionibus citra amarulentiam utatur, & quod imperatum est subministretur. Ex his verò deligendi, qui jam in arte „ provecti sunt, ut ea, quæ sunt usui, exhibere, vel „ secure offerre sciant, neque in intervallis quidquam te lateat. Nullius verò rei curam plebeis „ unquam committas; alioqui ejus, quod male factum est, reprehensio ad te redundabit „. Certe cum senior tunc temporis medicus Discipulos

sub

ſub ſua cura erudiendos ſemper ſecum habebat, poterat ille ingenti cum ſuo ægrotique emolumento aliquem, qui ægro invigilaret, redeuntique Medico omnium rationem redderet, praeficere.

Quare jure merito feliciores hac in parte exiſtimamus cum Medicos, tum ægrotos, in Brabantia vel alibi, ubi Religioſi ordinis viri vulgo *Alexiani* dicti ægrotantibus viris, & feminæ dictæ *Sorores nigræ* ægrotantibus fæminis invigilant, Medicum dum ille ægrotum inviſit, audiunt; ſtricteque, quae ille juſſerit, obſervant; ac redeunti omnium quae geſta ab ægro & circa ægrum ſunt, rationem examuſſim referunt.

Qui quidem felicitatis gradus obtinendi ejusmodi homines, qui unice huic negotio deputentur, quum difficile acquiratur; noſtrum erit, quantum ejus facere poſſimus, probatos huic negotio homines præficere; prudenterque ac húmaniter arcere eos, qui vel ipſi Medicinam facere deprehenduntur, vel contra citrave Medici mentem ægrotantem dirigunt.

Sed ut eo, unde digreſſus ſum, revertar; ultima objectionis pars ſpectabat ægrotos, qui medicis a Pharmacopæo deceptis convaleſcunt.

Hos curari poſſe aliquando negare nolim, 1. in re minimi momenti Pharmacopæo peccante, ut v. c. ingredientis alicujus doſin paulo majorem minoremve exhibente, qua in doſi permutanda periculi ſuberat nihil.

2. Mirum aliquando non eſt ægros convalescere, quando Medici merito decipiuntur: praeſcribunt enim nonnunquam pinguedinem unius animalis, quam ſuperſtitioſè pinguedini aut me-

 dul-

dullæ alius animalis praeferunt. Plures aquas ſtillatitias religioſè diſtinguunt, quas callidus Pharmacopola probe novit neque a ſe invicem, neque a pura aqua deſtillata vel cruda, viribus differre. pulveres abſorbentes ex coralliis, ex matre perlarum, ex margaritis pretioſis praeferunt Cretae, Lapidibus Cancrorum, &c. In his, & ejusmodi farinae aliis quum decipiantur Medici, non eſt quod multum damni inde patiantur ægrotantes.

3. Ut alia occaſione paulo ante dixi, nonnunquam emergere poſſunt ægri hujusmodi etſi pesſime peccaverit Pharmacopæus; quando bona fortisque Natura Morbum non modò, ſed & adverſa remedia vincere novit, maxime quando per ſeſe graviſſimus Morbus non ſit. Ita pulcre *Hipp. Lib. de priſca med. pag.* 11.

Verum tamen & hoc cuivis exemplis heu! nimium tritiſſimis conſtabit plurimos peſſime habuiſſe, vel & interiiſſe ægrotos, quorum Medicos ita luſerant pharmacopæi.

Unde ratione omni non caruerunt eorum monita, qui Medicum ſuas ipſius adornare & praeparare formulas debere cenſuerunt. Horum ex claſſe non infimus fuit Nobilis Eques *de Montaigne* in Libro ſuo *Eſſais* gallicè dicto. Verum idem ille Vir prae ardore impetuque refellendi Juriſconſultorum ac medicorum vitia, non ſemel totam vituperat disciplinam, ſibique obloquitur multis ſane in locis. Nunc enim neceſſe ait ſuas omnes, ipſe ut paret Medicus, formulas: nunc iterum ait Medicum, qui jam non amplius antiquo ægyptiorum more uni tantum morborum generi, ſed plerisque curandis ſe paratum exhibet, occupatiorem eſſe quam ut ea, qua par eſt, ſedu-

dulitate atque induſtria ſingulis invigilet. Neque etiam antiquis illis temporibus a Medici officio erat ſeparata Pharmacia. Ut proinde Vir nobilis alterutrum dicendo ſe ipſum explodat. Sane ſi ab una parte e re fore arbitramur medicamenta ipſe ut paret Medicus, quo & tutius procedat ipſe, & æger minus periculi ſubeat; mox ab altera parte magna enascitur ſuſpicio ne is, qui ægrotis inviſendis totus occupatur, praeparandis medicaminibus ſufficiat. Si cordati Medici praxi multis ab annis jam aſſueti teſtantur, ut ipſe audivi, ſe tutos in conſcientia non eſſe, niſi ſingulo die bonam temporis partem annotando & meditando inſumſerint, ut quae a ſe gesta ſunt examinent, quaeque in decurſu morborum, licet haud inſolitorum, ſibi, prout ſeſe offerent caſus, agenda erunt, praemeditentur; fere concludo Medico modicam exercenti praxin temporis forte ſatis cum ſtudendo, tum praeparando, affuturum: plurimam vero praxin habenti timendum fore, (quod inculcantes ſaepe Praeceptores audivi) ne ejusmodi medicus Empiricorum moribus ſenſim atque inſcius aſſuescat; id eſt, ne formulam unam eandemque ſaepe praeparatam in memoria habens, paucis praeparationibus plurimas repleat lagenas: niſi forte domi apto gaudeat famulo, qui huic negotio ſolus ſufficiat, quanquam & abſens ab illo famulo Medicus bonis Pharmacopaeis æque fidere forte poſſit.

Quare laudandus potius magnarum in noſtra Rep. urbium mos, quo, juxta probatum cuique urbis Medicorum collegio Diſpenſatorium, Pharmacopæi ſeſe gerere ſub magnis pœnis, legeque ſevera teneantur, ita ut Medicus certus ibidem

atque securus sit de Pharmacopæorum fide, hique ipsi omnibus probe instructi opus non habeant quid pro quo obtrudere. Hoc tantum ultra optandum foret, ut severa lege statueretur quemque Pharmacopaeum, mox a praeparatione Medicamenti, nomen assumturi chartulae ad pixidem vel lagenam appensæ inscribere oportere: ne forte ejus famulus multas præparationes simul secum gerens, ut suam cuique afferat, obtrudat alienam.

§. VII.

Alios sanitati redditos, rerum usu earundem, quas Medici audacissimo præsagio pessima quæque effecturas prædixerant.

Respondeo hoc aliquando contingere quando Medici effectus rerum quarundam nimis hyperbolicè describunt; ita ut deinceps his effectibus haud ita, ut quidem praesagierant, contingentibus, merito derideantur.

Sed aliud est quod plus ad rem facit. Casus revera quidam sunt, in quibus natura per vehementem ac mirabilem prorsus appetitum morbi nonnunquam remedium indicat. Homo putrida in primis viis saburra laborans, appetitu insatiabili fertur in Haleces, Salsamenta, Acetum, Cerevisiam acidam, acida Poma, &c. quae certe omnia putredini contraria sunt. Interim Medici frustra moliuntur per sua *Stomachica* dicta sedare nauseas &c. malumque augent: quin & hanc spontaneam Naturae indicationem spernentes quasvis teterrimas, si usurpaverint aegri, mi-

nas;

has intentant; neve ulla ratione appetita acquirere possint, amicos etiam atque etiam serio monent. Nihilominus, non quiescente natura, aeger curat clanculum sibi desiderata afferri; quibus copiosissime assumtis a redeunte Medico reperitur sanatus. Sic dum vera Morbi causa haud satis attentum Medicum latuerat, Natura ad curationem per se ducebat. Quum olim Chemici plerique Medici, Hippocraticae veritatis ignari, aegros suos acutis conflictantes ab omni omnino potu tyrannicè arcerent, & interim calidis aromaticisque corpora exardescentia in aestum intolerabilem conjicerent; aegri, Natura ducente, aquosa, subacidula, subfrigidiuscula insatiabili desiderio appetentes, & clanculum haurientes, salutem sensim recuperasse visi sunt. Omnia haec exempla docent, Naturam sagacem aliquando ægrotantem inducere, ut ea appetat, hauriat, iisque haustis saluti reddatur, quae vel minus attentus, val ridiculis Systematibus infatuatus Medicus minax vetuerat. Non quod sentiam huic appetitui semper obsecundari oportere, qui error foret crassissimus, ut mox dicam, sed monere volui eum non semper negligendum atque cohibendum esse, imo attentionem Medici nonnunquam requirere. Vide hoc eleganter apud *Sydenh. pag.* 367.

Verum ut ut haecce res se habeat, casus hi longe rariores contingunt quam quidem illi, quibus constiterit, ægros per fas nefasque Medicorum monita spernentes vitam cum morte, aut levem saltem morbum cum gravissimo, aut brevem cum diuturno, commutasse. Quotiesne vel morbum atrociorem, vel ipsam mortem sibi conciliaverint ægrotantes, ubi in acutis gelidam modo quo-

vis prohibitam aquam aëremve affatim hausere? Quotiesne Hystericæ feminæ ad angores animi frequentes sanandos, doloresque Pleuritidem vel alios morbos fere mentientes abigendos, invitis Medicis ad frequentiores sanguinis Missiones confugiunt; maxime quum post M. S. aliquantulum solaminis expertæ videantur, dum interea frequenti M. S. magis debilitatæ magisque, in tristissimi sui morbi frequentiores ac sæviores incidant paroxysmos? Quis ignorat Phthisicos anxietatibus incredibilibus vexatos ad alvi purgationes, Medicis tristia frustra vaticinantibus, accurrendo, fluxum alvi, mortis in Phthisi prænuntium, sibi præmaturè conciliare? Infinitus ero si retulerim plurimorum Podagricorum Historias, qui contra morbi sævitiem fallacia Empiricorum solamina experti, ad redintegrantes Paroxysmos eadem sibi gestiunt apponi; frustra dehortante Medico sagaci, probeque gnaro in hisce ærumnis moderato regimine totius vitae, & summa tolerantia atque patientia in paroxysmis praestantius reperiri nihil. Hunc verô spernentes ægri ab momentaneo solamine crebriores experiuntur, saevioresque Paroxysmos; vel materie podagrica arthriticave ad interiora nobiliora repulsâ in ineluctabilem mortem, aut praesens saltem ejusdem discrimen, miseri incurrunt.

§. VIII.

§. VIII.

Multis, imo teterrimis, aliquando, è morbis convaluisse Homines, curantibus ejusmodi Medicis, quos famosi alii Artis Antistites tanquam methodo segniore, vel fortiore utentes, vituperant.

Data fuit, ni fallor, jam pluries ad hanc objectionem responsio; quae tamen per momentulum nos iterum detineat, tracteturque paullo explanatius.

Ad partem illam objectionis, quæ Medicos fortiori nimis methodo utentes spectat, respondebit *Sydenhamus pag.* 152. ubi tam pulcras curandarum variolarum Regulas tradiderat, „Hæc sane, „ inquit, vera est ac genuina Methodus, . . . „ & licet non negem multos regimine admo- „ dum opposito tractatos, nihilominus convales- „ cere, fatendum est tamen . . . plurimos etiam „ interire: quin & alii complures fatis pariter „ concederent, nisi vel a frigidiore tempestate, „ in quam incidit morbus, vel a Phlebotomia, „ aliter supervacanea atque inutili, nuper cele- „ brata, servarentur. Et *pag.* 168. & 169. de- „ scribens febris continuae variolosae dictæ cu- „ rationem. „ Haec sane Methodus, ait, optime mihi cessit . . . Non quod ego nunquam viâ longe contrariâ incedentibus spectator interfuerim, adhibitis scilicet cardiacis & calido Re- „ gimine, ægro nihilominus a morbo saepe li- „ berato: ita tamen ut mihi semper videretur is „ non mediocre discrimen adiisse, nulla id sua- „ dente necessitate. „ Deinde exempla affert aliorum Medicorum qui calido suo Regimine Pete-

chias numerosiores, sitim immaniorem, linguam siccam ac sæpe nigram, sudores antea provocatos, penitus nunc intercidentes, ob exhaustum sanguinem effecerant; deinde sanguine novis liquidis repleto vi medicamenti febrisque Crisin faciebant, coactam nimis, ac periculosam, riusque contingentem.

Ex *Hipp. Lib. de pr. med.* jam alibi respondi caussam, cur sub violentioribus Medicis ægri emergant, hanc esse præcipuam, quod aeger & vim sui morbi, & imperitiam violentam Medici simul bonitate Naturæ vincat: siquidem tunc, quando vis morbi tam magna non sit, ut etiam longe graviora homo ferre posset. Quam eandem rem confirmat *Moricæus* quam plurimis exemplis gravidarum fæminarum, quae ut hydropicae validissimis tentatae hydragogis, vel ut scirrho uterino laborantes variis modis a pessimis Medicis Chirurgisque tractatae; vel ut menstruorum retentione correptae M. S. ex pede aliaque perversa remedia expertae, tamen feliciter prolem enixae sunt tempore requisito. Vide ejusdem *Observ.* 161. 195. 224. 305. 429. 471. 524. 642. 644. 690. 697. Quae quidem omnia docent, homines his fortioribus usos posse nonnunquam bonitate naturae periculo emergere; sed tamen tam parum huic drasticae Methodo favent, ut laudatus mox *Moricæus obs.* 644. pulcrè advertat eodem jure Artem bellicam vitae tutissimam dici posse, quia visi sunt homines sine ullis vulneribus multiplici annorum serie præliis atque obsidionibus urbium interfuisse.

Verum secundo & alios reperias qui vulgò prudentissimi audiunt, quique tam lente, tam circum-

cumſpectè, tamque raro medicamenta paulo fortiora ingerunt, ut vix auſint doſin ultra minimam exhibere, vix paulo acriora propinare; ſed aegrum ſuo potius fato committere, quam vel hilum interturbare, malint; ac quia tamen aliquid dandum, ejusmodi exhibeant, quae certe vi ſua hominem ad plures non mittent. Facile eo inducor ut crediderim, bonos illos viros ad hancce praxeos mollitiem perveniſſe, quia vel proprio periculo datis intempeſtive acrioribus, vel audaci Agyrtarum methodo perterriti didicerant, quam truculenta ſæpe atque exitialia mala hinc orta fuerint. Verum nonne hocce eſt ita Scyllam evitare, ut incidant in Charybdim? Namque non minus peccat Medicus negligendo ejusmodi dare, quæ languens, ſtimuloque indigens Natura indicat; quam Medicamenta vel copia, vel vi, excedentia, aut intempeſtiva, exhibendo. Quid enim? Ubi homo in aquam incidit, numne prudentes dixerimus eos, qui ad ripam ſtantes hominem tantùm lapidibus non obruunt? Certe eorum erat ſedulo & confeſtim funes projicere, harpaginesque luctanti cum undis porrigere, quibus ille arreptis in continentem duceretur. An vero illi cæteris prudentiores ſe exiſtimabunt, ſi hominem tantùm ultra non demergant, otioſos cæterum humanae calamitatis ſpectatores agant; quia viderunt audiveruntve, alios nimium impetuoſe feſtinanterque agendo hominem aquis illapſum profundius merſiſſe, aut imprudenter porrectis harpaginibus vulneraſſe lethaliter? Eodem ſane modo prudentes noſtri Medici ſe gerunt. Specioſo prudentiæ titulo larvati dicant Naturæ tantummodo Obſervatores ſeſe Miniſtrosque eſſe, cujus

jus impedimenta tantum auferenda sibi sunt, visosque non paucos hac sua emersisse methodo. Sed eodem pacto homines illi in ripa agentes & submersum non ultra demergentes excusabuntur, quia pene submersi homines aliquando visi sunt citra auxiliatrices adstantium manus ripam aut navim propinquam conscendisse. Sic putaverim in medicina facienda haud secus qui minus nihilve; quam qui nimium agunt, culpandos esse.

Hinc sapiens ubique *Hipp. Lib. VI. epid. pag.* 1169. Μηδὲν εἰκῆ. μηδὲν ὑπερορῆν Nempe „ Nihil *temere* agendum esse, ut & nihil *negligenter*. Et *Aretæus Capp. in curat. Epil. Chron.* „ Νῦν δὲ χρὴ „ οὐδὲν ὑπερορῆν, μηδὲ πρήσσειν τὶ εἰκῆ „ Utique nihil prætervidendum, aut spernendum est *negligenter*, nihilque *temerè* faciendum.

Itaque quicunque in utramvis partem nimium inclinant, peccant; medium tenuere beati, qui & mollioribus utuntur ubi opus est, & fortiora non negligunt ubi indicantur.

EPILOGUS.

Sic plurimas easque præcipuas, ad quas reliquæ omnes referri possunt, objectiones, quæ in artis quam amo, quam colo, quamque, quoad vixero, strenuè exculturus sum, dedecora proferuntur, si non omnino explosi, explodere saltem conatus sum: cæterum sermonis barbariem, juvenisque artem a Limine tantum salutantis impolitam balbutiem tum benignitate solita, tum divinae acutie mentis, Lectores expoliant, defectus suppleant, cunctaque aequi bonique consulant,

lant, etiam atque etiam rogo. Quae in præclarae artis opprobrium objiciuntur, candidus recenfui; fi quid veri iis inerat, ingenuè faffus fum; fi objectioni factum eandem confirmans deerat, fidelis adjeci: fcilicet ut integras hoftium copias, quibuscum mihi congrediendum erat, totas armatas & cataphractas ab omni parte intrepide luftraffe viderer; quo & vim earundem propius cernerem, & aptiffima, quibuscum confligendum erat, arma mihi adornarem.

Quod fi nihilominus qui fint, quos multorum litigantium inter fefe Medicorum turba offendit, meminerint hi eandem quoque fortem aliis, quas veneramur, disciplinis, fcientiis, artibusque obtigiffe. Architecturam praeclaram agnofcimus Artem effe: Architectos autem quotidie cernimus alios aliorum operibus infultare, variosque in iisdem varia acerbius reprehendere: in qua reprehenfione ne vix quidem inter acutiffimos Momos convenit. Facile vero ignorantiam invidiamve caufam difcrepantiarum agnofcimus, Architecturae opprobrium abfit ut inde concludamus. Jurisprudentiam confideranti tam enormis occurrit fententiarum differentia, ut referre fere pudeat: attamen merito omnes maximi facimus peritiam juris, utpote oppreffis, aliorumque fub violentia gementibus folamen unicum afylumque. Si fas effet enarrare has easdem diverfitates opinionum inter ipfos divinorum oraculorum Interpretes obtinere; conclufionis, quam ex varietate opinionum inter Medicos deducunt, iniquitas meridiano fole evidentior appareret: verum cum ejusmodi Tragœdias referre lugubre hinc, illinc odiofum fit, en manum de tabula.

Me-

Medicam itaque artem, favente summo Numine, auspicabor, quam venerandus ejusdem Parens *Hipp. Lib. de flat.* mihi praedixit earum Artium e numero esse, quae, quum communi bono quam plurimum conferant, exercentibus sese nil nisi molestias creant. Quin & divino huic Viro invidiam, calumniandique pruriginem non pepercisse colligimus ex ejusdem ad *Democritum* Epistola, & ex Literis *Democriti* ad *Hipp.* Summi in Arte viri, quibus ob collata in humanas miserias beneficia aureae statuae erigendae forent, acutos dilacerantium & calumniantium dentes quotidie experiuntur, præsertim cum ne Cerdo quidem, aut Caupo, aut incurva Vetula sit, quæ Medicum non culpet, non reprehendat, non vituperet. Sed pulcre exemplo praeivit suo *Hipp.* monuitque in *Lib. de arte* qui se gerat in hisce Medicus: ,, Periti artifices, ait, non morantur im- ,, prudentes aut reprehensores, aut laudatores, ,, sed eos tantum qui recta ratione judicant. ,, Horum omnium clarorum Virorum vestigiis pressè insistendo spero fore ut & ego omnes has ærumnas transire, taediaque devorare tandem queam. Itaque salutem proximi præ oculis habens, solumque in tuta conscientia DEUM testem intuens, hujus mihi favorem, artis exercitium auspicaturo imploro, Ipsi acceptum relaturus, quidquid in humanarum calamitatum solamen vel doctè excogitavero, vel ritè administravero, vel probe gessero.

F I N I S.

COROLLARIA.

I.

Multæ variæque circa Chylopoieſin opiniones inter ſeſe conciliari, inque uſum vocari poſſunt, dum ſtatuimus in pleriſque aliquid veri ineſſe; in eo vero erraſſe earum Autores, quod ſuam quisque opinionem ad totum chylificationis negotium perficiendum ſufficere ſtatuerint.

II.

Sylvii autem ſententia de Bile alcalina, & ſucco pancreatico acido ferenda non videtur, nec etiam neceſſaria eſt: ut nec Helmontii opinio de Acore vitali ventriculi.

III.

Si quis omnia chylopoieſios inſtrumenta revera demonſtrata examuſſim intelligat, is omnia ejusdem Phænomena ritè exponere videtur poſſe.

IV.

Materia ſpirituum videtur in arterias Corticis Cerebri Cerebellique a ſanguine arterioſo ſecerni, & hinc per medullam, ceu per vaſorum continuationem, derivari in Nervos.

V.

Per nervos fit a ſenſorio communi determinatio ad corporis partes ſenſui & motui, tum voluntario, tum ſpontaneo, deſtinatas; ut & impreſſio a partibus ſentientibus ad ſenſorium commune.

V I.

V I.

A Cerebello ſecernuntur, qui Vitalibus Actionibus inſerviunt, ſpiritus.

V I I.

Minima Vita in Homine requirit ad minimum Liberum utcumque Circulum Humorum verſus Cor dextrum, inde per Pulmones, ex Pulmonibus ad Cor ſiniſtrum, a Corde ſiniſtro ad Cerebellum, hincque iterum aliquem ſpirituum vitalium affluxum per Nervos Cardiacos atque Pulmonicos.

V I I I.

Non datur Panacæa.

I X.

Nullum fere alimentum aut medicamentum ſalubre vel noxium dici poteſt, niſi is, qui hoc dicturus ſit, ad varias hominum naturas, aliasque complures circumſtantias reſpiciat.

X.

Errores propemodum infinitos peperit apud Ignaros Mos quo Medicamenta in antispasmodica, antapoplectica, antiscorbutica, &c. dividuntur: ut & ille, juxta quem eadem in cephalica, cardiaca, ſtomachica, uterina, ecbolica, &c. diſtribui ſolebant.

X I.

X I.

Decocta vulneraria quæ Belli **Ducibus** *proſunt, Militibus plerumque obeſſe deprehenduntur, & vice verſa.*

X I I.

Medici judicibus de vulnere renunciaturi anxiam Conſcientiam Tria hæc tranquillam reddunt, 1. Exactiſſimum lentiſſimumque examen vulnerati, tum quoad vulnus, tum quoad ſtatum in quo is ante vulnus erat, tum etiam quoad bene maleve tractatus mox a vulnere fuit. 2. Caſta eorundem deſcriptio facta judicibus, qui DEI MALORUM VINDICIS nomine veritatem inquirunt. 3. Prudentiſſima Cautela ne vel verbulo Reum, ultra quod ſeveriſſima indago docuit, oneret.

X I I I.

Peccatum, cui venia concedi nequit, aliquando committitur, dum fractum os reponitur quam pulcerrime.

X I V.

Peſſima Luxatio ſæpe immedicabilis, & claudicationem perpetuam faciens, oriri viſa pluries ab incauta geſtatione infantum in brachio matris, nutricis, cuſtodis.

X V.

XV.

Causa stupidi ingenii multorum hominum, ipsiusque fatuitatis perpetuæ, haud quaquam infrequens, est illa non toleranda libertas qua mulieribus opiata a Pharmacopoeis emere liceat, quibus morosos infantes sopiant.

XVI.

Facultatem in matre esse mutandi, quem utero gerit, fœtum agnosco: rationem vero, qua id fiat, ignoro.

XVII.

Interim laudabilis mos est sapientum matronarum, quæ gravidæ mulieris, ab aliquo insolito horridove objecto perterritæ, mox manus apprehendunt, ne illa alicui corporis parti easdem eo tempore applicet.

XVIII.

Quum canina rabies tam perniciosa sit, curatuque tam difficilis, expediret, ut canes nunquam nisi bene capistrati exirent, vel domi semper detinerentur: præstaret quoque scedulas monitorias in vulgus spargi, quibus exactissima rabiei caninæ indicia a principio ad finem usque graphice depingerentur, ut sic moniti homines hos canes ilico occiderent.

XIX.

Impius est, qui utile cælat arcanum.

FINIS.